

บทที่ 4

มุขะฉิในนวนิยาย : ยอดขามูไรผู้แสวงหาสัจธรรม

ในบทที่ 3 ได้กล่าวถึงภูมิหลังของวรรณกรรม และสังคมกับประวัติศาสตร์ที่มีส่วนในการสร้างสรรค์นวนิยายทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหาของนวนิยาย อันทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมและประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม นวนิยายเรื่องมุขะฉิที่แสดงแนวคิดหลักคือวิถีขามูไรจึงต้องอาศัยคตินิยมของขามูไรในการกำหนดความคิด และการกระทำของมุขะฉิซึ่งเป็นตัวละครเอกที่มีหน้าที่ต้องแสดงออกถึงวิถีขามูไร ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของมุขะฉิที่เป็นไปตามคตินิยมขามูไร ที่แสดงออกถึงความหมายอันลึกซึ้งของวิถีปฏิบัติแต่ละอย่างให้เป็นที่เข้าใจชัดเจน ซึ่งสิ่งที่ทำให้มุขะฉิเป็นยอดขามูไร ผู้ประพันธ์ยังใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการนำเสนอให้มุขะฉิยอดขามูไรผู้นี้ มีคุณสมบัติของความเป็นวีรบุรุษด้วยการกำหนดบุคลิกลักษณะนิสัยของมุขะฉิให้มีความโดดเด่นด้วยการสร้างตัวละครอื่น ๆ ให้เป็นคู่เปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความโดดเด่นและเพื่อให้มุขะฉิได้แสดงออกถึงความเป็นวีรบุรุษยอดขามูไร แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำให้มุขะฉิแตกต่างจากขามูไรผู้อื่นคือ ความเป็นขามูไรผู้ที่แสวงหาสัจธรรม ซึ่งหนทางแสวงหาความรู้แจ้งดังกล่าวเป็นไปตามวิถีแห่งพุทธศาสนานิกายเซ็น ดังนั้น ในบทนี้นอกจากจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับคตินิยมขามูไรแล้ว ยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพุทธศาสนานิกายเซ็นกับ นวนิยายที่มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของนวนิยาย

4.1 มุขะฉิยอดขามูไร

มุขะฉิในนวนิยายสามารถสะท้อนให้เห็นถึงขามูไรผู้ปฏิบัติตนตามคตินิยมขามูไร หรือวิถีขามูไร หรือบุคลิกที่ทำให้มุขะฉิมีคุณสมบัติเป็นยอดขามูไร นอกจากนี้ ยังมีรายละเอียดบางประการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้มุขะฉิมีทัศนคติและมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างไปจากคตินิยมขามูไรดังกล่าว ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้เปรียบเทียบให้เห็นทั้งความเหมือนและความแตกต่างดังกล่าว นอกจากความเป็นขามูไรผู้ปฏิบัติตามหลักบุคลิกแล้ว ผู้ประพันธ์ยังกำหนดให้มุขะฉิสะท้อนภาพของตัวละครเอกที่มีคุณสมบัติของความเป็นวีรบุรุษผู้โดดเด่นกว่าตัวละครอื่น ๆ ด้วยการอาศัยกลวิธีต่าง ๆ ในการทำให้ตัวละครผู้นี้มีคุณสมบัติเป็นที่ประทับใจแก่ผู้อ่าน และทำให้มุขะฉิมีฐานะเป็นวีรบุรุษยอดขามูไร

4.1.1 ซามูไรผู้ปฏิบัติตนตามคตินิยมซามูไร

มุซะชิเป็นตัวละครที่แสดงภาพของซามูไรผู้มีความมุ่งมั่นในการแสวงหาสัจธรรมโดยอาศัยแนวทางของวิถีซามูไรหรือคตินิยมซามูไร ดังนั้น เรื่องราวของมุซะชิในนวนิยายย่อมแสดงออกถึงซามูไรผู้ดำเนินตามแนวทางของคตินิยมซามูไร อีกทั้งมีคุณสมบัติของความเป็นซามูไรบางประการที่แตกต่างไปจากคตินิยมซามูไร ที่ทำให้มุซะชิแตกต่างจากตัวละครซามูไรคนอื่น ๆ ในเรื่องเดียวกัน และซามูไรในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย

ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ถึงหลักการของบุมิโด หน้าที่สำคัญสำหรับซามูไรทุกคน คือ การรับใช้เจ้านาย ดังนั้น คุณสมบัติที่สำคัญของซามูไรคือ การมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย ดังข้อความใน *ฮะงะกุวะระ*

Always be royal and devoted in the service to your Lord.¹

ในนวนิยาย ผู้ประพันธ์ให้ความหมายของความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านายตามวิถีซามูไรว่า ซามูไรจะต้องกระทำหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งพิจารณาได้จากการที่มุซะชิเริ่มมีความเข้าใจในวิถีซามูไรจากคำแนะนำของพระเซ็นทะกุอัน และได้มองย้อนถึงการกระทำของตนเมื่อครั้งที่เข้าร่วมสงครามเซะกิงะฮะระ และได้ตระหนักว่า การเข้าร่วมสงครามเซะกิงะฮะระของเขากับมะตะฮะจิในครั้งนั้น เป็นไปเพราะความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ และเงินรางวัลตอบแทนเท่านั้น เขาและเพื่อนไม่ได้มีความรู้สึกของความซื่อสัตย์จงรักภักดีที่ซามูไรพึงมีต่อเจ้านายแม้แต่หน่อย

“If a samurai dies with a prayer for his lord’s victory on his lips, he has done something fine and meaningful,” was the way Musashi would have put it now. But at the time neither he nor Matahachi had had any sense of loyalty. What

¹ Tsunetomo Yamamoto. *Bushido : The Way of the Samurai*, p.11.

they had been thirsting for was fame and glory, and more to the point, a means of gaining a livelihood without giving up anything of their own.²

และยิ่งมุซุชิได้เข้าใจถึงความสำคัญของชีวิตจากคำแนะนำของทะกุกันด้วยแล้ว มุซุชิก็เกี่ยวกับการเสียสละชีวิตเพื่อเจ้านายของมุซุชิ จึงเปลี่ยนไปเป็นการเห็นความสำคัญของชีวิตว่าเปรียบดั่งสมบัติอันมีค่า และมองว่าการที่เขาเอาชีวิตไปเสี่ยงเพื่อต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ และเงินทอง เป็นการตอบแทนนั้นเป็นการกระทำที่โง่เขลาอย่างยิ่งนัก ดังข้อความที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของมุซุชิ

It was odd that they should have thought of it that way. Having since learned from Takuan that life is a jewel to be treasured, Musashi knew that far from giving up nothing, he and Matahachi had unwittingly been offering their most precious possession. Each had literally wagered everything he had on the hope of receiving a paltry stipend as a samurai. In retrospect, he wondered how they could have been so foolish.³

แม้ว่า ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมากประการหนึ่งของ ซามูไร ซึ่งมีความหมายตามตัวอักษรว่า ผู้รับใช้ ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ในนวนิยาย หลังจากสงครามเซะกิงะฮะระแล้ว มุซุชิก็ไม่ได้มีโอกาสที่จะแสดงความจงรักภักดีต่อเจ้านายอีกเลย เนื่องจากมุซุชิอยู่ในฝ่ายที่แพ้สงคราม จึงต้องมีสภาพเป็นโรนิน หมายถึง ซามูไรที่ไร้เจ้านาย และแม้ว่าจะมีโอกาสเสนอตัวเข้ารับราชการ แต่มุซุชิก็ต้องพลาดโอกาสนั้นเนื่องจากถูกไล่อาย มุซุชิจึงไม่มีโอกาสได้แสดงออกถึงความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านายแต่อย่างใด⁴ และถ้าหากมุซุชิมีโอกาสเข้ารับราชการแล้ว เกียรติยศ เงินทอง และชื่อเสียงอาจปิดกั้นโอกาสที่มุซุชิจะใช้ชีวิตเป็น

² Ibid., p.140.

³ Ibid., Ibid.

⁴ มุซุชิผู้มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ มีโอกาสเข้ารับราชการ ในปี ค.ศ. 1615-1627 และได้เข้ารับราชการอีกครั้งในปี ค.ศ. 1640-1645 อันเป็นเวลาหลังจากการประลองกับ *ชะชะกิ โคะจิโร* ที่มีขึ้นในปี ค.ศ. 1612 (Mick Yates, "Miyamoto Musashi," 2005. [Online] Available from:

<http://www.geocities.com/georgemccall/mid.html?200515> [15 March, 2005.]

โรนินพบเงรเพื่อแสวงหาความหมายของชีวิต และกลายเป็นซามูไรผู้แสวงหาสัจธรรมดังเช่นในนวนิยายได้

นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาได้อีกว่า การที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้มุซะมิไม่มีโอกาสรับราชการเป็นซามูไรที่มีเจ้านาย เนื่องจากแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วเจ้านายของมุซะมิก็คือจิตใจของเขานั่นเอง และจิตใจในที่นี่เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ดั้งเดิมเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มุซะมิเดินทางแสวงหาตลอดทั้งเรื่องของนวนิยาย ในขณะที่ ชะชะกิ โคะจิโรคู่ต่อสู้คนสำคัญของมุซะมิและมะตะสะจิเพื่อนของมุซะมิ แสวงหาแต่เพียงเจ้านายที่เป็นเพียงขุนนางชั้นสูง เพื่อให้ตนได้เข้ารับราชการ และได้รับชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทองเป็นสิ่งตอบแทนจากการตามหาเจ้านายดังกล่าว แต่มุซะมิซึ่งมีใจของตนเป็นนาย กลับได้รับสัจธรรมการรู้แจ้งเป็นสิ่งตอบแทน การที่มุซะมิซึ่งเป็นตัวละครเอกในนวนิยายเรื่องนี้เป็นซามูไรที่ไม่มีเจ้านาย และไม่มีโอกาสได้แสดงความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านายตามหลักที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของบุนโด จึงนับว่าเป็นลักษณะเด่นของมุซะมิที่มีความแตกต่างกับตัวละครที่เป็นซามูไรในนวนิยายเรื่องอื่น ๆ

ความกล้าหาญ และการไม่เกรงกลัวความตาย

คุณสมบัติที่สำคัญมากอีกประการหนึ่งที่ซามูไรทุกคนจะต้องมี คือ ความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่อความตาย เนื่องจากซามูไรเป็นนักรบ มีชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับ การต่อสู้ และการทำสงครามอยู่เสมอ ซึ่งผลของการต่อสู้มีเพียงรอดชีวิตหรือไม่ก็เสียชีวิต ดังนั้น ซามูไรจึงต้องทำจิตใจของตนให้มีความกล้าหาญพร้อมที่จะตายอยู่เสมอ นั่นคือจะต้องระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ซามูไรดำรงต้องชีวิตด้วยความไม่ประมาท จึงจะทำให้สามารถกระทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่อง จากการทำหน้าที่นั้น ๆ อาจเป็นครั้งสุดท้ายของชีวิต จากหลักของบุนโดที่กล่าวว่า สาระสำคัญของบุนโดคือ ความตาย

I have found the essence of Bushido : to die! (...) This is the essence of Bushido. In order to master this essence, you must die anew, every morning and every night. If you continually preserve the state of death in everyday life, you will understand the essence of Bushido, and you will gain freedom in Bushido.⁵

⁵ Tsunetomo Yamamoto. *Bushido: The Way of the Samurai*, p.13-14.

ในนวนิยาย *มียะโมะโตะ มุซะชิ* ได้เข้าใจถึงความตายว่าเป็นหลักการสำคัญของบุมิโดเช่นกัน จากคำพูดของเขาก็อ้างว่า ซามูไรจะต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอที่จะตาย เนื่องจากชีวิตของซามูไรไม่มีอะไรแน่นอนเปรียบเสมือนการเสี่ยงโชค

The Way of the Samurai was a constant gamble, and a samurai had to be ready at all times to kill or be killed.⁶

การกระทำของมุซะชิในนวนิยาย ที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญไม่เกรงกลัวต่อความตายของเขาได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ การที่มุซะชิต่อสู้กับคู่ต่าง ๆ อย่างกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัวต่อความตายหรือเสียดายชีวิตของตนแม้แต่น้อย⁷ ย่อมเป็นการพิสูจน์ให้เห็นถึงคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของซามูไร ซึ่งก็คือ ความกล้าหาญ ไม่หวั่นเกรงต่อความตายของมุซะชิได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ในนวนิยาย *โยะมิกะวะ เอะอิจิ* ผู้ประพันธ์ ยังได้อธิบายความหมายของ ความกล้าหาญของซามูไรไว้ด้วยว่า ความกล้าหาญตามวิถีซามูไรนั้นจะต้องคำนึงถึงคุณค่าของชีวิตตนเองและชีวิตของผู้อื่นด้วย การที่ตัดสินใจจะตายนั้นจะต้องมีความเหมาะสมทั้งเวลาและสถานที่เพื่อที่จะตายอย่างมีเกียรติ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ตัวละครพระเซ็นทะกุอันเป็นผู้ชี้แนะข้อความดังกล่าวแก่มุซะชิ ซึ่งขณะนั้นยังไม่รู้ถึงความหมายที่แท้จริงของความกล้าหาญตามแนวทางของซามูไร มีเพียงสัญชาตญาณเอาตัวรอดเช่นสัตว์ป่าเท่านั้น

“... You're too strong psyically. A human being doesn't have much chance wrestling a tiger....”

(...)

“It's the same with your so-called courage. Your conduct up till now gives no evidence that it's anything more than animal courage, the kind that has no respect for human values and life. That's not the kind of courage that makes a samurai. True courage knows fear. It knows how to fear that which should be

⁶ Ibid., p.139.

⁷ รายละเอียดเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างมุซะชิกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ มีกล่าวถึงในหัวข้อต่อไปที่ว่าด้วย ความโดดเด่นเรื่องความสามารถในการต่อสู้ของมุซะชิ.

feared. Honest people value life passionately, they hang on it like a precious jewel. And they pick the right time and place to surrender it, to die with dignity.”⁸

แม้ว่าในขณะนั้นมุซุชิยังไม่สามารถเข้าใจถึงสิ่งที่ทะกุกุอันพูด แต่ในเวลาต่อมา หลังจากที่มุซุชิได้ออกจากห้องมิดของปราสาทฮิเมะจิ หลังจากที่ถูกทะกุกุอันลงโทษกักขังอยู่เป็นเวลา 3 ปี ในที่สุดเขาก็ได้เข้าใจถึงการเห็นคุณค่าของชีวิต และพิจารณาถึงการที่เขาและมะตะสะจิเข้าสู่รบในสงครามว่า ไม่ได้กระทำไปด้วยความกล้าหาญ แต่เป็นเพียงการกระทำที่ไร้สาระ ไม่ได้เป็นไปตามวิถีแห่งซามูไรเลยแม้แต่น้อย

Musashi had since learned a few things and now recognized that his actions at the age of seventeen had been both mindless and devoid of accomplishment. For a man to serve his lord faithfully, it was not enough to jump blindly into the fray and brandish a lance. He must go all the way, to the brink of death.⁹

หลักของความกล้าหาญของบุมิโดที่จะต้องเห็นความสำคัญของชีวิตทั้งของตนเองและของผู้อื่นว่ามีคุณค่า ควรถนอมไว้ดังสมบัติอันล้ำค่า และหากต้องสละชีวิตก็ควรที่จะเลือกเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมตามที่ผู้ประพันธ์เสนอไว้ในนวนิยายนั้น ยังมีความสัมพันธ์กับการทำฮะระคิริที่ปรากฏในนวนิยายอีกด้วย

การทำฮะระคิริ

การทำฮะระคิริ (腹切) หรือ เซ็ปปุกุ (切腹) ถือเป็นการตายที่มีเกียรติของซามูไรผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรไม่ว่าซามูไรผู้นั้นจะมีความผิดจริงหรือไม่ ฮะระคิริ ถือว่าเป็นวิธีการตายที่มีเกียรติ สามารถเป็นทางออกที่มีเกียรติ ของสถานการณ์ที่ไม่มีทางแก้ไข เป็นการแก้ไขปัญหาที่สามารถลบล้างความผิดทั้งหมดได้ ซามูไรผู้ที่ได้กระทำความผิดอาจเนื่องมาจากความดีใจและความใจร้อนของตนสามารถชดใช้ความประมาทเลินเล่อในการกระทำของตนได้ด้วยการทำ ฮะระคิริ

⁸ Ibid., p.81.

⁹ Ibid., p.140.

นอกจากนี้ การทำสัระคิริยังเป็นการลงโทษที่ถือเป็นการผ่อนปรนให้ซามูไรที่กระทำผิดได้มีโอกาสตายอย่างสมศักดิ์ศรี¹⁰

เหตุการณ์ในนวนิยายที่มีกล่าวถึงการทำสัระคิริ คือ ในตอนที่มุซะมิบุกเข้าไปในปราสาทของเซะกิฉุซะอิครูดาบผู้มีชื่อเสียงของโชกุน เพื่อต้องการประลองฝีมือกับซามูไรผู้มีฝีมืออันลือชื่อดังกล่าว แต่เมื่อไม่มีผู้ใดยอมประลองกับเขา มุซะมิจึงหาเรื่องทะเลาะกับซามูไรที่เป็นบริวารของเซะกิฉุซะอิเพื่อให้เกิดการต่อสู้ประลองฝีมือขึ้น เมื่อถูกซามูไรผู้มีฝีมือเป็นเลิศของเซะกิฉุซะอิ ล้อมจับ มุซะมิได้ถูกซามูไรเหล่านี้บังคับให้ทำสัระคิริ แต่มุซะมิกลับปฏิเสธและเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ

“ ... The proper thing for you to do is commit suicide. You may be a scoundrel, but you showed a great deal of bravery coming into this castle with only that child at your side. We had a friendly evening together; now we'll wait while you prepare yourself for harakiri. When you're ready, you can prove that you're a real samurai.”

That would have been the ideal solution; they had not consulted with Sekishusai, and if Musahi died now, the whole affair could be buried along with his body.

Musashi had other ideas. “You think I should kill myself? That's absurd! I have no intention of dying, not for a long time.” His shoulders shook with laughter.¹¹

เหตุที่มุซะมิไม่มีความต้องการที่จะทำสัระคิริ อาจมีเหตุผลมาจากการที่มุซะมิได้เห็นถึงความสำคัญของชีวิตของตนว่ามีค่าเพียงใด หากเลือกที่จะตายนั่นจะต้องเลือกตายให้ถูกเวลา และสถานที่และต้องเป็นการตายอย่างสมเกียรติ มุซะมิไม่ได้ปฏิเสธการทำสัระคิริ เพียงแต่เขาคิดว่าการที่จะเสียชีวิตในตอนนั้นยังไม่ใช่เวลาที่ดีนัก อีกทั้งในตอนนั้นมุซะมิเองก็ยังไม่ได้พบสิ่งที่ตนแสวงหา ดังนั้น การทำสัระคิริจึงเป็นการปิดหนทางที่มุซะมิจะพัฒนาฝีมือดาบ และแสวงหา

¹⁰ Catharina Blomberg. *The Heart of the Warrior: Origin and Religious Background of the Samurai System in Feudal Japan*, p.74.

¹¹ *Ibid.*, p.209.

ความหมายของชีวิตของเขาซึ่งนับว่า การกระทำของมุซุชิเป็นการอธิบายความหมายของการทำ
 สวรรีคิดว่าควรใช้สติใคร่ครวญก่อน เพราะไม่ใช่ว่าเมื่อมีเหตุคับขันแล้วจะต้องทำสวรรีเสมอไป
 แต่จะต้องพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ถ่องแท้ และที่สำคัญคือควรเห็นความสำคัญของชีวิตว่า
 เป็นสิ่งที่มีค่า ในนวนิยาย นอกจากมุซุชิไม่มีความคิดที่จะทำสวรรีแม้แต่ครั้งเดียวแล้ว เมื่อ
 พิจารณานวนิยายตลอดทั้งเรื่อง ก็ไม่พบเหตุการณ์ที่มีตัวละครอื่น ๆ ทำสวรรีแม้แต่คนเดียว

การรักษาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสม

จากอิทธิพลของศาสนาชินโตที่มีต่อวิถีซามูไร กำหนดให้ซามูไรต้องเป็นผู้ที่รักษาความ
 สะอาดอยู่เสมอทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมบุคลิกภาพของซามูไรให้
 สว่างามสมกับเป็นนักรบ ในการชำระล้างทำความสะอาดนั้นจะอาศัยน้ำสะอาดเป็นสิ่งสำคัญ ใน
 นวนิยายจะเห็นได้ว่า แม้มุซุชิจะเป็นเพียงโรนินพเนจร แต่เมื่อเขาต้องการเข้าพบกับเซะกิอุซุชิ
 ซามูไรผู้มีตำแหน่งสูงส่งเพราะเป็นถึงครูดาบของโชกุนนั้น มุซุชิได้ทำความสะอาดชำระร่างกาย
 และดูแลเครื่องแต่งกายให้มีความเรียบร้อย เพื่อให้เป็นการให้เกียรติแก่ซามูไรชั้นสูง ดังจากที่
 บรรยายถึงการที่มุซุชิชำระล้างร่างกายให้สะอาด และจัดแต่งเครื่องแต่งตัวของตนให้เป็นระเบียบ
 เรียบร้อย

He rinsed his hand towel in the stream, and having wiped the back of his
 neck throughly, cleaned the grime from his nails. He then tidies his hair with the
 stiletto attached to his sword. Since Sekishusai was not only the master of the
 Yagyu Style but one of the greatest men in the land, Musashi intended to look his
 best; he himself was nothing but a nameless warrior, as different from Sekishusai
 as the tiniest star is from the moon.

Patting his hair and straightening his collar, he felt inwardly composed.
 His mind was clear; he was resolved to knock at the gate like any legitimate
 caller.¹²

¹² Ibid., p.215-216.

การเป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้

จากหลักของบุมิโดหรือคตินิยมซามูไร ที่กำหนดให้ซามูไรต้องเป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวางนั้น มุซะชิเป็นแบบอย่างถึงคุณสมบัตินี้ได้อย่างชัดเจน จากการที่มุซะชิถูกกักขังอยู่ในห้องมืดของปราสาทอิเมะจิ ทำให้เขาได้มีโอกาสศึกษาดำราประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ทั้งของจีนและญี่ปุ่น และหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายเซ็น ส่งผลให้มุซะชิเข้าใจชีวิตมากขึ้น และกลายเป็นคนใหม่ผู้มีความมุ่งมั่นที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามวิถีแห่งซามูไร เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการใฝ่ศึกษาได้เป็นอย่างดี และในช่วงชีวิตต่อมา มุซะชิได้พัฒนาความสนใจไปยังศิลปะสาขาต่าง ๆ และอาชีพต่าง ๆ มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยพัฒนาวิถีแห่งดาบของมุซะชิได้เป็นอย่างดี ในนวนิยาย ทะกุกันได้กล่าวถึงสอนแก่มุซะชิไว้อย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการใฝ่ศึกษาหาความรู้ว่า วิถีแห่งการเรียนรู้นั้นเป็นวิถีทางเดียวกับวิถีของซามูไร ไม่ได้เป็นวิถีที่แยกออกจากกัน แต่กลับรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

... You were born with physical strength and fortitude, but you lack both knowledge and wisdom. While you managed to master a few of the more unfortunate features of the Way of the Samurai, you made no effort to acquire learning or virtue. People talk about combining the Way of Learning with the Way of the Samurai, but when properly combined, they aren't two—they're one. Only one Way, Takezo.¹³

ความรักของซามูไร

ปรัชญาความรักมีกล่าวไว้ในหนังสือ *ฮะงะกุระ* ว่า ความรักที่แท้จริงคือความรักที่จะต้องไม่เอ่ยเป็นคำพูดออกมา มิเช่นนั้นแล้วจะทำให้ความหมายของความรักบิดเบือนไป แต่ในนวนิยาย แม้ว่าในท้ายที่สุดมุซะชิจะเลือกเดินตามวิถีแห่งซามูไร แทนที่จะเลือกแต่งงานกับโอะทซุ หญิงสาวที่เขารัก แต่มุซะชิก็ได้บอกกล่าวความรู้สึกของตนเองที่มีต่อโอะทซุอย่างชัดเจน ในตอนที่ทั้งสองมีโอกาสอยู่ด้วยกันตามลำพัง

¹³ Ibid., p.81.

“In a little while, I’ll be dead. What I’m about to say is the truth. I love you, Otsu. I’d throw everything to the four winds and live out my life with you, if only ...”

...There have been days when I couldn’t concentrate for thinking about you, nights I couldn’t sleep for dreaming of you. Hot, passionate dreams, Otsu, dreams that nearly drove me mad. Often I’ve hugged my pallet, pretending it was you.¹⁴

อย่างไรก็ตาม มุซุเมะก็สามารถเข้าใจได้ และเอาชนะความต้องการของตนเองที่ต้องการจะใช้ชีวิตอยู่กับโอะทซุได้ เพราะท้ายที่สุดแล้ว หากมุซุเมะต้องเลือกระหว่างความรักกับวิถีแห่งดาบ เขาย่อมเลือกหนทางที่ถูกต้อง นั่นก็คือวิถีแห่งดาบ

“But even when I felt like that, if I took out my sword and look at it, the madness evaporated and my blood cooled.”

(...)

“The sword is my refuge. Any time my passion threatens to overcome me, I force myself back into the world of swordsmanship. This is my fate, Otsu. I’m torn between love and self-discipline. I seem to be traveling on two paths at once. Yet when the paths diverge, I invariably manage to keep myself on the right one.”¹⁵

แต่แม้ว่ามุซุเมะปฏิเสธโอะทซุอย่างไร้เยื่อใย แต่นางก็ยังคงยืนยันถึงความรักที่มีต่อมุซุเมะ และให้เหตุผลว่า เหตุที่ตนรักมุซุเมะก็เป็นเพราะความเป็นผู้มีจิตใจมุ่งมั่นในวิถีแห่งดาบของมุซุเมะนั้นเอง

¹⁴ Ibid., p.514.

¹⁵ Ibid., Ibid.

... He felt her sensitive fingers tighten on his wrist. She was no longer crying. "I know all that," she said emphatically. "If I don't know it, I wouldn't love you as I do."¹⁶

แม้ว่าความรักของมุซุเมะและโอะทซุจะแสดงออกมาเป็นคำพูดชัดเจน ต่างจากวิชามูไรที่กล่าวมาข้างต้น แต่ความรักของคนทั้งสองน่าจะนับได้ว่าเป็นความรักที่เป็นอุดมคติ เนื่องจากเป็นความรักที่ไม่ต้องการการตอบแทน ดังเช่นความรักที่โอะทซุมอบให้แก่มุซุเมะ และเป็นความรักที่ถึงขนาดตายแทนกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นรักแท้ ตามปรัชญาความรักใน *ฮะงะกุวะระ* ส่วนมุซุเมะนั้นแม้จะรักโอะทซุ หากแต่ไม่ได้แสดงออกมาในรูปแบบของความรักแบบปุถุชนทั่วไปที่มักจะเป็นความรักแบบกามารมณ์ ดังนั้น จึงถือได้ว่า ความรักของตัวละครเอกสองคนในเรื่องนี้ จึงเป็นความรักที่เป็นไปตามปรัชญาของคตินิยมซามูไร

นอกจากการแสดงถึงคตินิยมซามูไรของมุซุเมะแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้แสดงความเห็นวิจารณ์คตินิยมซามูไรและการประพฤติปฏิบัติตัวของซามูไรในสมัยของมุซุเมะ โดยให้มุซุเมะเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่า คตินิยมซามูไรได้ถูกทำให้ผิดรูปไปจากความหมายเดิมตั้งแต่ในสมัยแห่งการสู้รบระหว่างแคว้น และมีซามูไรน้อยคนนักที่จะเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของคตินิยมซามูไร มุซุเมะเห็นว่าซามูไรในสมัยของเขาคาดคุณสมบัติของซามูไรที่แท้จริง มีแต่พวกที่รู้จักเพียงการใช้อาวุธและออกคำสั่งต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น และเห็นว่ารัฐบาลทหารสมัยนั้น (โทะกุงะวะระ) สมควรที่จะให้ความหมายกับคตินิยมซามูไรเสียใหม่

This Way had existed since ancient times, when the warrior class had come into being, but its moral values and obligations were now little more than a vague memory. During the chaotic domestic strife of the fifteenth and sixteenth centuries, the ethics of the military man had been distorted, if not totally ignored, and now almost anyone who could wield a sword or shoot an arrow from a bow was regarded as a samurai, regardless of the attention—or lack of it—given to the deeper meaning of the Way.

¹⁶ Ibid., p.515.

The self-styled samurai of the day were often men of the lower character and baser instincts than common peasants or townsmen. Having nothing but brawn and technique to command the respect of those beneath them, they were in the long run doomed to destruction. There were few daimyo capable of seeing this, and only a handful of the higher vassals of the Tokugawas and the Toyotomis gave any thought to establishing a new Way of the Samurai, which could become the foundation of the nation's strength and prosperity.¹⁷

ผู้ประพันธ์ยังแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิชามูโรของมุซุชิที่แตกต่างจากวิชามูโรทั่วไปอีกด้วย โดยมุซุชิเริ่มเข้าใจว่าเทคนิคของการเป็นนักดาบไม่ใช่เป้าหมายที่เขาต้องการ เขาต้องการค้นหาวิถีแห่งดาบที่เป็นศูนย์รวมของวิถีอื่น ๆ ไว้ด้วยกัน วิถีแห่งดาบไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของอาหารเท่านั้น แต่จะต้องให้คำตอบแก่ชีวิตของเขาได้ การพิจารณาถึงเรื่องนี้ทำให้มุซุชิเริ่มสงสัยว่ามนุษย์สามารถเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาลได้หรือไม่ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นแสวงหาทางด้านจิตวิญญาณของมุซุชิ อันเป็นสิ่งที่ทำให้มุซุชิมีความแตกต่างจากชาวมูโรคนอื่น ๆ

The Way of the Samurai. He concentrated on this concept as it applied to himself and to his sword.

Suddenly he saw the truth: the techniques of a swordsman were not his goal; he sought an all-embracing Way of the Sword. The sword was to be far more than a simple weapon; it had to be an answer to life's questions. The Way of Uesugi Kenshin and Date Masamune was too narrowly military, too hidebound. It would be up to him to add to its human aspect, to give it greater profundity, greater loftiness.¹⁸

จากความคิดของมุซุชิในนวนิยาย เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มุซุชิเริ่มแสวงหาความหมายของชีวิตตามวิถีแห่งเซ็น เนื่องจากเซ็นมีอิทธิพลกับชนชั้นนักรบมาตั้งแต่การตั้งรกรากของเซ็นในญี่ปุ่น และมีส่วนในการก่อตัวของคตินิยมชาวมูโร เช่น ช่วยในเรื่องการฝึกฝนบังคับจิตใจของนักรบเพื่อการ

¹⁷ Ibid., p. 594-595.

¹⁸ Ibid., p. 595.

ต่อสู้ ดังนั้น เมื่อมุขะฉิมจะแสวงหาสัจธรรมจึงเป็นธรรมดาที่จะเป็นไปตามแนวทางของพุทธศาสนานิกายเซ็น ซึ่งประเด็นของการนำเซ็นมาใช้ในการแสวงหาสัจธรรมของมุขะฉิมจะได้ศึกษาในหัวข้อ 4.2 ต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า แนวทางแห่งวิชามูโรของมุขะฉิมในนวนิยาย สอดคล้องกับวิถีทางของมุขะฉิมผู้มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ที่เขียนไว้ในหนังสือ *คัมภีร์แห่งห้วงทั้งห้า* ใน ภาคดิน ซึ่งเป็นบทแรกของหนังสือเล่มนี้ โดยมุขะฉิมได้กล่าวไว้ว่า *ผู้ใดก็ตามที่คิดจะรำเรียนวิชาฝีมือของสำนักข้า พึงปฏิบัติตามสิ่งต่อไปนี้*¹⁹

1. จงคิดแต่ในเรื่องที่ถูกต้องดีงาม (Do not think dishonestly)²⁰
2. หมั่นเพียรฝึกฝน “มรรค” (The way is in training)
3. จงเพาะปลูกความสนใจในศิลปะต่าง ๆ ให้กว้างขวาง (Become acquainted with every arts)
4. จงหมั่นศึกษาวิถีของอาชีพอื่น ๆ ให้เข้าใจด้วย (Know the Way of all professions)
5. พึงวางตนเป็นอิสระในเรื่องเกี่ยวกับการค้า (Distinguish between gain and loss in worldly matters)
6. พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจและเข้าใจทุกสิ่ง (Develop intuitive judgement and understanding for everything)
7. พึงรับรู้ในสิ่งที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยตา (Perceive those things which cannot be seen)
8. อย่าละเลยแม้ในเรื่องเล็กน้อย (Pay attention even to trifles)
9. จงอย่าทำในสิ่งที่ไม่ก่อประโยชน์ (Do nothing which is of no use)

เมื่อพิจารณาการประพฤติปฏิบัติตนตามวิชามูโรของมุขะฉิมในนวนิยายแล้ว พบว่า ล้วนเป็นไปตามข้อปฏิบัติที่มุขะฉิมได้กล่าวไว้ทั้งสิ้น *ประการแรก* คือ การคิดแต่ในเรื่องที่ถูกต้องดีงาม

¹⁹ ใช้คำแปลภาษาไทยตามหนังสือ สุวินัย ภรณวลัย, *มุซาชิ ฉบับทำพระจันทร์* (กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2538), หน้า 555.

²⁰ ใช้คำแปลภาษาอังกฤษตาม Mick Yates, *“Miyamoto Musashi,”* 2005. [Online] Available from: <http://www.leader-values.com/Content/detail.asp?ContentDetailID=801> [15 March , 2005.]

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของมุขะฉิในนวนิยายที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นนั้น มีแต่ความคิดที่ถูกต้องดีงาม ไม่คิดในเรื่องที่ไร้ประโยชน์ หรือคิดให้ร้ายแก่ผู้ใดทั้งสิ้น

ประการที่สอง มุขะฉิเป็นแบบที่อย่างที่ดีของผู้ที่หมั่นเพียรฝึกฝนในวิถีขามูโร หรือวิถีแห่งดาบอย่างตั้งใจ ไม่ย่อท้อหวั่นเกรงต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น

ประการที่สาม จะเห็นได้ชัดเจนว่ามุขะฉิให้ความสนใจแก่ศิลปะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ในตอนที่มิโอกาสได้รู้จักกับโคเอะทซุคิลปินเอกแห่งยุค ผู้ที่ชักนำมุขะฉิให้รู้จักกับศิลปะการชงชา การวาดภาพ การปั้น การแต่งบทกวี และดนตรี นอกจากนี้ มุขะฉิยังมีโอกาสได้ฝึกหัดศิลปะการแกะสลักอีกด้วย การให้ความสนใจในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางของมุขะฉิ ทำให้เขาได้สัมผัสถึงอารมณ์สุนทรีย์ของศิลปะ ซึ่งต่างจากวิถีของนักรบที่ต้องอาศัยความเข้มแข็งของจิตใจ มุขะฉิสามารถสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะเหล่านี้ได้อย่างงดงาม จนสามารถใช้แก้ข้อกล่าวหาที่ถูกใส่ร้ายจนไม่ได้รับราชการได้

ประการที่สี่ นอกจากมุขะฉิจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของศิลปินแล้ว ยังมีตัวละครผู้มีอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นช่างลับดาบผู้มีชื่อเสียง มุขะฉิได้เรียนรู้ความหมายของการลับดาบจากช่างผู้นี้ เมื่อมุขะฉิได้พบปะกับนางโยะฉิโนะซึ่งเป็นหญิงงามเมือง ทำให้เขาได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของหญิงงามเมือง และนางโยะฉิโนะเองก็ได้ให้คำแนะนำถึงข้อบกพร่องในวิถีแห่งดาบแก่มุขะฉิ มุขะฉิยังมีโอกาสได้พบปะกับพ่อค้ามากมายหลายคน และได้เรียนรู้วิถีชีวิตของพ่อค้าเหล่านี้ โดยเฉพาะผู้ที่ให้ที่พักแก่มุขะฉิก่อนวันประลองกับโคะจิโร ส่วนอาชีพขาวนานั้น ช่วงระยะหนึ่งมุขะฉิได้เปลี่ยนบทบาทตนเองไปเป็นขาวนา ทำให้เขาได้รับรู้และเรียนรู้ที่จะดำเนินตามวิถีของธรรมชาติ อีกทั้งมุขะฉิได้ให้ความช่วยเหลือแก่ขาวนา อันทำให้มุขะฉิเข้าใจถึงวิถีขามูโรว่า ดาบของเขาจะต้องเป็นดาบที่ช่วยเหลือคนอื่น ไม่ใช่ดาบที่ใช้เพื่อการฆ่า

ประการที่ห้า ตลอดทั้งเรื่องจะเห็นว่า มุขะฉิไม่ได้เข้ามาข้องเกี่ยวกับการค้าหรือเรื่องเงินทอง โดยการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด

ประการที่หก มุขะฉิมีการฝึกสัญชาติในการหยั่งรู้ในสิ่งต่าง ๆ ดังเช่น ตอนที่ฉิฉิโตะ บะอิเก็น คู่ต่อสู้ที่สำคัญคนหนึ่งของมุขะฉิจะเข้ามาทำร้ายมุขะฉิขณะที่เขากำลังนอนอยู่ แต่การเป็นคนช่างสังเกต และมีสัญชาติญาณดังกล่าว ทำให้มุขะฉิสามารถรอดพ้นจากการลอบทำร้ายจากศัตรูได้

ประการที่เจ็ด การที่มุขะฉิให้ความสำคัญกับการฝึกฝนจิตใจ และค้นหาความหมายทางด้านจิตวิญญาณซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นนี้ แสดงถึงการรับรู้ในสิ่งที่ไม่ว่าจะมองเห็นได้ด้วยตาของมุขะฉิได้เป็นอย่างดี การให้ความสำคัญเรื่องจิตใจหรือจิตวิญญาณนี้เอง เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มุขะฉิมีชัยเหนือศัตรูคนอื่น ๆ

ประการที่แปด มีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงกาที่ไม่ควรละเลยในเรื่องเล็กน้อย เช่น เมื่อตอนที่มุขะมิและอิโอะริลูกศิษย์ของเขาเปลี่ยนจากชามูไรพเนจรมาเป็นชาวนา ในขณะที่ท้องฟ้าตั้งเค้าว่าจะมีฝนตกหนักนั้น อิโอะริได้คำนึงถึงเรื่องอาหารที่จะต้องเตรียมไว้สำหรับช่วงฝนตกหนัก แต่มุขะมิกลับลืมคิดถึงสิ่งนี้และระลึกได้ในภายหลัง เหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึง การที่จะต้องไม่ละเลยแม้ในเรื่องเล็กน้อย

ประการสุดท้าย ตลอดทั้งเรื่องของนวนิยาย จะเห็นได้ว่ามุขะมิเลือกกระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเท่านั้น ไม่ได้กระทำในสิ่งที่ไม่ควรทำแต่อย่างใดเลย ต่างกับตัวละครอื่น ๆ เช่น มะตะสะจิจิที่มักจะดื่มเหล้า และให้ความสนใจผู้หญิง มากกว่าที่จะฝึกฝนตนเองตามวิถีแห่งดาบ การกระทำของมะตะสะจิจิถือว่าการกระทำที่ไม่ก่อประโยชน์แต่อย่างใด

จากการเปรียบเทียบระหว่างวิถีปฏิบัติของมุขะมิตามชีวิตของชามูไร กับข้อความที่มุขะมิในประวัติศาสตร์เขียนไว้ในหนังสือของเขานั้น มีความสอดคล้องกัน จึงอาจพิจารณาได้ว่า ผู้ประพันธ์อาจจะใช้วิถีปฏิบัติของมุขะมิดังกล่าว มาเป็นส่วนประกอบในการกำหนดวิถีชามูไรของมุขะมิในนวนิยาย เนื่องจากเมื่อผู้ประพันธ์ต้องการแต่งเรื่องของมุขะมิผู้มีตัวตนจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น จึงน่าจะต้องสร้างตัวละครมุขะมิในนวนิยายให้มีความคิดและการกระทำตามแนวความคิดของมุขะมิตัวจริงในประวัติศาสตร์

4.1.2 วิรบุรุษผู้โดดเด่น

ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีในการสร้างมุขะมิซึ่งเป็นตัวละครเอก ให้แสดงภาพของชามูไรที่เป็นอุดมคติ ด้วยการให้มุขะมิปฏิบัติตามวิถีของคตินิยมชามูไร ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ประพันธ์ยังให้รายละเอียดซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญต่าง ๆ ของมุขะมิ ทั้งนี้ เพื่อให้มุขะมิเป็นวิรบุรุษผู้โดดเด่นกว่าตัวละครที่เป็นชามูไรคนอื่น ๆ ในเรื่อง ซึ่งคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ได้มาจากการสร้างตัวละครอื่น ๆ ที่มีนิสัยตรงข้ามกับมุขะมิ ทั้งในด้านบุคลิกภายนอก และด้านบุคลิกลักษณะนิสัย อีกทั้งยังมีตัวละครที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมุขะมิ เพื่อช่วยเสริมให้มุขะมิได้แสดงลักษณะของชามูไรที่เป็นวิรบุรุษที่มีความโดดเด่นสมเป็นตัวละครเอก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.2.1 ความเพียบพร้อมในด้านบุคลิกภายนอกของมุขะมิ

เนื่องจาก มุขะมิ เป็นตัวละครเอกในนวนิยาย ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ผู้ประพันธ์จะกำหนดให้ตัวละครผู้ที่มีความเพียบพร้อมในด้านบุคลิกภายนอกดังเช่นนวนิยายตามขนบทั่วไป

และการที่สร้างมุซะมิให้มีความโดดเด่นในด้านรูปร่างหน้าตานั้น ผู้ประพันธ์ ได้สร้างตัวละคร ที่มีลักษณะตรงข้ามในลักษณะที่ด้อยกว่ามุซะมิ ซึ่งก็คือ มะตะสะจิ เพื่อนสนิทในวัยเด็กของมุซะมิ ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาและลักษณะนิสัยตรงข้ามกับมุซะมิแทบทุกประการ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายรูปร่างลักษณะระหว่างมุซะมิและมะตะสะจิให้มีความแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

At five feet eight or nine, Takezo²¹ was tall for people of his time. His body was like a fine steed's: strong and supple, with long, sinewy limbs. His lips were full and crimson, and his thick black eyebrows fell short of being bushy by virtue of their fine shape. Extending well beyond the outer corners of his eyes, they served to accentuate his manliness. The villagers called him "the child of a fat year," an expression used only about children whose features were larger than average. Far from an insult, the nickname nevertheless set him apart from the other youngsters, and for this reason caused him considerable embarrassment in his early years.²²

ส่วนรูปร่างลักษณะของมะตะสะจิแตกต่างจากมุซะมิ ดังที่ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบไว้อย่างชัดเจนจากข้อความถัดมาจากย่อหน้าข้างต้นที่กล่าวถึงมุซะมิ

Although it was never used in reference to Matahachi, the same expression could have been applied to him as well. Somewhat shorter and stockier than Takezo, he was barrel-chested and round-faced, giving an impression of joviality if not downright buffoonery. His prominent, slightly protruding eyes were given to shifting when he talked, and most jokes made at his expense hinged on his resemblance to the frogs that croaked unceasingly through the summer nights.²³

²¹ ชื่อของมุซะมิในวัยเด็ก.

²² Yoshikawa Eiji, *Musashi*, p. 9-10.

²³ *Ibid.*, p.10.

เมื่อพิจารณาข้อความที่บรรยายถึงลักษณะภายนอกของมุขะฉิมและมะตะสะฉิแล้ว จะเห็นว่า ผู้ประพันธ์บรรยายถึงมุขะฉิมให้มีลักษณะในด้านบวก ตรงกันข้ามกับมะตะสะฉิที่เป็นไปในด้านลบ โดยสังเกตจากการใช้ถ้อยคำที่บรรยายถึงมุขะฉิมโดยใช้คำว่า “ความเข้มแข็ง” (manliness) แต่ใช้คำว่า “ตัวตลก” (buffoonery, jokes) ในการบรรยายถึงมะตะสะฉิ หรือเมื่อเปรียบเทียบมุขะฉิมกับ “ม้าศึก” (steed) แต่เปรียบเทียบมะตะสะฉิกับ “กบ” (frogs) ส่วนคำบรรยายอื่น ๆ ที่กล่าวถึงมุขะฉิมทำให้ผู้อ่านเห็นภาพตัวละครเอกในอุดมคติทั่วไปที่มีความเพียบพร้อมในด้านรูปลักษณ์ แต่สำหรับมะตะสะฉิกลับเป็นภาพที่เป็นไปในเชิงตลกขบขัน

แม้ว่าการเปรียบเทียบดังกล่าวมาแล้ว จะทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความแตกต่างแบบตรงกันข้ามระหว่างมุขะฉิมและมะตะสะฉิ ทำให้เห็นว่ามุขะฉิมมีลักษณะที่เหนือกว่า แต่เมื่อเปรียบเทียบมุขะฉิมกับ *ชะชะกิ โคะจิโร* ซึ่งถือว่าเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามหรือเป็นศัตรูกับมุขะฉิม แต่กลับทำให้ลักษณะภายนอกของมุขะฉิมเด่นขึ้นมา ต่อไปนี้เป็นลักษณะของโคะจิโรที่ผู้แต่งได้บรรยายไว้ในบท *“The Handsome Young Man”* ซึ่งหมายถึงโคะจิโรนั่นเอง

His skin glowed with youth, his lips were a healthy red, and his eyes were bright. On the other hand, he was solidly built, and there was a certain adult severity about his thick eyebrows and the upward curve at the corners of his eyes.²⁴

ถึงแม้ว่าผู้ประพันธ์บรรยายรูปร่างหน้าตาของโคะจิโรให้มีความเท่าเทียมกับมุขะฉิม แต่เมื่อนำข้อความที่บรรยายถึงการแต่งกายของโคะจิโร มาเปรียบเทียบกับสภาพของมุขะฉิมขณะที่ใช้ชีวิตเป็นโรนินพเนจรแล้ว จะเห็นความแตกต่างกันระหว่างตัวละครสองตัวอย่างชัดเจน กล่าวคือ โคะจิโรจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่งดงามงาม ประณีต มีรสนิยม ตามแฟชั่นการแต่งกายในสมัยโทะกุงะวะ ข้อความต่อไปนี้ นอกจากจะอธิบายถึงโคะจิโรซึ่งเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องที่มีลักษณะแตกต่างจากมุขะฉิมแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านทราบถึงรสนิยมการแต่งกายของซามูไรสมัยโทะกุงะวะอีกด้วย

As he talked, the young man concentrated intently on picking fleas off the animal. Even without the monkey, he would have attracted attention, for both his kimono and the short red cloak he wore over it were decidedly fancy. His

²⁴ Ibid., p.260-261.

front hair wasn't shaved, and his topknot was tied with an unusual purple band. His clothing suggested he was still a boy, but these days it wasn't as easy as it used to be to tell a person's age from his apparel. With the rise of Hideyoshi, clothing in general had become more colorful. It was not unknown for men of twenty-five or so to continue to dress like boys of fifteen or sixteen and leave their forelocks uncut.²⁵

ส่วนการแต่งกายของมุซุเมะมิซึเนะที่เป็นโรนินพเนจรนั้น แตกต่างจากโคะจิโรโดยสิ้นเชิง

He wore only a thin kimono, a cotton undergarment and a sleeveless cloak, clothing too light by any standard, and distinctly dirty as well. His face was not so much bronzed as blackened from exposure to the sun. Atop his weather-beaten head, his worn and frayed basket hat looked absurdly superfluous. Had he discarded it along the road, no one would have bothered to pick it up. His hair, which could not have been washed for many days, was tied in back, but still managed to resemble a bird's nest. And whatever he had been doing for the past six months had left his skin looking like well-tanned leather. His eyes shone pearly white in the coal-dark setting.²⁶

ลักษณะการแต่งกายของโคะจิโรจะเรียบง่าย สบายงาม แต่มุซุเมะมิซึเนะปล่อยให้สภาพภายนอกของตนสกปรก ผมแผ่รุงรัง ทั้ง ๆ ที่ผู้ที่เป็นตัวละครเอกทั่วไปน่าจะมีลักษณะการแต่งกายที่งดงาม ความแตกต่างดังกล่าวของตัวละครทั้งสอง ทำให้ลักษณะภายนอกของมุซุเมะมิซึเนะโดดเด่นขึ้นมาอย่างมาก ทั้งยังทำให้ทราบถึงลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งสองซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน นั่นก็คือ สิ่งที่มุซุเมะมิซึเนะแสวงหาหรือให้ความสำคัญไม่ใช่เรื่องการแต่งตัวหรือรูปลักษณ์ภายนอก หากแต่เป็นเรื่องของจิตใจ ส่วนโคะจิโรนั้นกลับนิยมแต่สิ่งที่เป็นเพียงเปลือกภายนอกหรือสิ่งที่เป็นเพียงวัตถุเท่านั้น

นอกจากการเปรียบเทียบในด้านรูปลักษณ์ภายนอกของตัวละครแล้ว บุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครแต่ละตัว ยังทำให้ภาพลักษณ์ของซามูไรในอุดมคติของมุซุเมะมิซึเนะชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้

²⁵ Ibid., p.260.

²⁶ Ibid., p. 292.

ผู้อ่านเข้าใจความคิดความรู้สึกของมุขะฉิมที่ต้องการแสวงหาตามวิถีของชาмуไรได้เป็นอย่างดี ดังที่ได้ทราบมาแล้วว่า มะตะสะฉิจเป็นตัวละครที่ทำให้มุขะฉิมซึ่งเป็นตัวละครเอกเด่นขึ้น นอกจากนี้จะมีลักษณะภายนอกที่ดูดีกว่ามุขะฉิม ดังที่ได้เปรียบเทียบกับในหัวข้อก่อนหน้านี้แล้ว บุคลิกลักษณะนิสัยของมะตะสะฉิจก็มีความแตกต่างกับมุขะฉิมอย่างสิ้นเชิง จึงช่วยทำให้บุคลิกและลักษณะนิสัยของมุขะฉิมมีความเด่นชัดขึ้นอีกเช่นกัน ทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดความรู้สึกของมุขะฉิมได้มากขึ้นอีกด้วย บุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างตัวละครทั้งสองมีดังต่อไปนี้

4.2.1.2 การเป็นที่ชื่นชอบของผู้หญิง

ทั้งมุขะฉิมและมะตะสะฉิจต่างก็มีคุณสมบัติเป็นที่ชื่นชอบของผู้หญิงเหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว มุขะฉิมมีแนวโน้มที่จะเป็นที่ชื่นชอบของผู้หญิงมากกว่า สังเกตได้จากเมื่อทั้งสองหนีตายจากสมรภูมิรบมาพักอาศัยที่บ้านของนางโอะโคแม่หม้ายและบุตรสาว นางโอะโคได้แสดงท่าทีสนใจและพยายามจะเข้าหามุขะฉิม

Breathing deeply and steadily, holding on to his wooden sword tightly, Takezo at this moment may well have been dreaming, a faint smile on his lips as visions of his gentle sister and his peaceful hometown cascaded like a mountain waterfall before his closed, heavily lashed eyes. Oko, carrying a lamp, slipped into his room. "What a peaceful face," she marveled under her breath; she reached out and lightly touched his lips with her fingers.

Then she blew out the lamp and lay down beside him. Curling up catlike, she inched closer and closer to his body, her whitened face and colorful nightgown, really too youthful for her, hidden by the darkness. The only sound that could be heard was that of dewdrops dripping onto the windowsill.

"I wonder if he's still a virgin," she mused as she reached out to moved his wooden sword.²⁷

อย่างไรก็ตามมุขะฉิมก็ไม่ได้สนใจนางโอะโคแต่อย่างใด

²⁷ Ibid., p. 17.

The instant she touched it, Takezo was on his feet and shouting, “Thief! Thief!”

Oko was thrown over onto the lamp, which cut into her shoulder and chest. Takezo was wrenching her arm without mercy. She screamed out in pain.

...

Ignoring his innocent query, she quickly recovered from her arm injury and tried to coil the same limb around his neck, cooing, “You don’t have to apologize. Takezo ...” She ran the back of her hand softly against his cheek.

“Hey! What are you doing? Are you crazy?” he shouted, shrinking away from her touch.²⁸

เมื่อโอะโคถูกมุชะมิปฏิเสธ นางจึงเบนความสนใจไปที่มะตะสะจิ หากนำการกระทำของมุชะมิในการปฏิเสธโอะโคจากข้อความข้างต้นที่ยกมา มาเปรียบเทียบกับการกระทำของมะตะสะจิแล้ว จะเห็นได้ว่าแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังเหตุการณ์ในคืนที่ทั้งสามคน คือ มุชะมิ มะตะสะจิ และนางโอะโค ตีมเหล้าฉลองหลังจากที่ปราบกลุ่มโจรที่มารีดไถนางโอะโคและบุตรสาวเป็นประจำได้สำเร็จ นางโอะโคตั้งใจแสดงความสนใจในตัวมะตะสะจิให้มุชะมิเห็นอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการประชดที่มุชะมิได้ปฏิเสธที่จะมีความสัมพันธ์กับนาง

They emptied three large jars in no time. Oko leaned against Matahachi and started fondling him in a way that made Takezo turn his head in embarrassment.

“I ... I ... can’t walk,” mumbled Oko drunkenly.

Matahachi escorted her to her pallet, her head leaning heavily on his shoulder. Once there, she turned to Takezo and said spitefully, “You, Takezo, you sleep over there, by yourself. You like sleeping by yourself. Isn’t that right?”²⁹

²⁸ Ibid., Ibid.

²⁹ Ibid., p. 25.

มะตะสะจิมี่มีความหลงใหลในตัวโอะโค จึงมีผลให้ชะตาชีวิตของมะตะสะจิมี่ต้องแตกต่างไปจากมุชะมิ เพราะหลังจากนั้น มะตะสะจิมี่ได้ตัดสินใจหนีไปกับนางโอะโคและบุตรสาวในตอนกลางคืน และทิ้งมุชะมิไว้เพียงลำพัง เมื่อมะตะสะจิมี่มาอาศัยกับโอะโคแล้ว ก็ต้องพึ่งพานางโอะโคและบุตรสาวในการเลี้ยงชีพโดยการเปิดร้านน้ำชา ส่วนมะตะสะจิมี่เองก็ไม่ได้ทำงานใด ๆ ได้แต่กินเหล้าเมามาขายไปวันหนึ่ง ๆ เป็นที่รังเกียจแก่นางโอะโคและอะเกะมิบุตรสาว จนมะตะสะจิมี่ต้องหนีออกจากร้านออกมาทำงานหาเลี้ยงตนเอง ต่อมาเมื่ออะเกะมิมี่มีโอกาสได้พบกับมุชะมิและหลงรักมุชะมิ แต่ก็ถูกมุชะมิปฏิเสธอีกเช่นกัน จนภายหลัง อะเกะมิมี่ตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกับมะตะสะจิมี่ และได้ทำให้ชีวิตของมะตะสะจิมี่ต้องประสบกับความเดือดร้อน เพราะต้องถูกทางการจับตัวเนื่องจากมีส่วนร่วมในการลอบสังหารโชกุนโดยอะเกะมิเองได้ร่วมมือกับผู้ที่ลอบสังหารโชกุนหักหลังมะตะสะจิมี่ แต่ทั้งคู่กระทำการไม่สำเร็จ ถูกทางการจับได้และถูกลงโทษโดยการโบยจนสลบ เมื่อเปรียบเทียบวิถีชีวิตของมุชะมิและมะตะสะจิมี่แล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่ามุชะมิปฏิเสธที่จะมีความสัมพันธ์ใด ๆ กับผู้หญิงทั้งนางโอะโคและอะเกะมิ แต่มะตะสะจิมี่กลับเลือกมีความสัมพันธ์กับหญิงทั้งสอง จนทำให้ชีวิตของเขาต้องประสบปัญหาต่าง ๆ แตกต่างจากชีวิตของมุชะมิโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ ผู้หญิงในเรื่องคนอื่น ๆ เช่น โยะมิโนะซึ่งเป็นหญิงงามเมืองที่มีชื่อเสียงก็ให้ความสนใจ และมีความนิยมชมชอบในตัวมุชะมิ หรือแม้แต่แม่หม้าย ที่ให้ที่พักพิงแก่มุชะมิดูแลมุชะมิเป็นอย่างดีเพราะชื่นชมในลักษณะนิสัยของมุชะมิ และยังมีบุตรสาวของพ่อค้าที่ให้ที่พักแก่มุชะมิในคืนก่อนที่มุชะมิจะประลองฝีมือกับชะชะกิ ก็ได้หลงรักมุชะมิอีกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม มุชะมิได้แต่เพียงแต่รับน้ำใจในการช่วยเหลือจากหญิงเหล่านี้ แต่ไม่ได้ให้ความสนใจในเชิงชู้สาวแต่อย่างใด กระทั่งโอะทซุหญิงที่มุชะมิรัก มุชะมิดก็ปฏิเสธที่จะนำโอะทซุร่วมเดินทางไปกับเขาด้วยตั้งแต่แรกที่เขาออกมาจากปราสาทฮิเมะจิ และตัดสินใจที่จะดำเนินชีวิตตามวิถีชาโมไร แม้ว่าโอะทซุจะขอร้องมุชะมิและออกติดตามหามุชะมิตลอดทั้งเรื่องของนวนิยาย จนแม้เมื่อทั้งสองได้มาพบกันอีกครั้งในตอนท้ายเรื่อง มุชะมิดก็ปฏิเสธที่จะใช้ชีวิตร่วมกับโอะทซุฉันท์สามีภรรยา แต่กลับเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามวิถีชาโมไรเพื่อแสวงหาความหมายของชีวิตต่อไป ดังบทสนทนาระหว่างมุชะมิและโอะทซุที่สะพานสะพานะตะ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทั้งสองได้พบกันอีกครั้งหลังจากที่ มุชะมิถูกขังอยู่ในปราสาทฮิเมะจิเป็นเวลาสามปี มุชะมิบอกเหตุผลที่เขาไม่สามารถให้เธอร่วมเดินทางไปด้วยได้ แต่โอะทซุก็ยังยืนยันที่จะตามไปด้วยพร้อมทั้งบอกความรู้สึกที่เธอมีต่อเขา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในบทแรกของเรื่อง

"I told you.I've just become a new man. I stayed in that musty hole for three years. I read books. I thought. I screamed and cried. Then suddenly the light dawned. I understood what it means to be human. I have a new name,

Miyamoto Musashi. I want to dedicate myself to training and discipline. I want to spend every moment of every day working to improve myself. I know now how far I have to go. If you chose to bind your life to mine, you'd never be happy. There will be nothing but hardship, and it won't get easier as it goes along. It'll get more and more difficult."

"When you talk like that., I feel closer to you than ever. Now I'm convinced I was right. I've found the best man I could ever found, even if I searched for the rest of my life"

He saw he was just making things worse. "I'm sorry, I can't take you with me."³⁰

เมื่อครั้งที่โอะทซุถูกมะตะสะจิลักพาตัวไปขณะที่ยังร่วมเดินทางไปกับมุซะมิ และโจทะโรลูกศิษย์ของมุซะมิ คำพูดของโอะทซุที่กล่าวต่อมะตะสะจิกก็แสดงให้เห็นว่าโอะทซุเลือกที่จะรักมุซะมิแทนที่จะเป็นมะตะสะจิจนเฝ้าจากความเป็นคนอ่อนแอของมะตะสะจิก

"Throughout this lifetime and the eternal future, my heart is bound to one man, Miyamoto Musashi. How can I possibly care for anyone else, let alone a weakling like you. I hate you."³¹

เนื่องจากเดิมนั้นโอะทซุเป็นคู่หมั้นของมะตะสะจิก แต่เมื่อมะตะสะจิกหนีไปกับโอะโค และได้เขียนจดหมายมาบอกเลิกโอะทซุแล้ว เธอก็ได้เปลี่ยนมารักมุซะมิแทน แม้ว่ามะตะสะจิกมาขอคืนดีกับโอะทซุแต่เธอก็ไม่ยอมคืนดีด้วย เพราะเธอได้เปลี่ยนมารักมุซะมิแล้ว และถือว่าเขาเป็นผู้ชายที่ดีที่สุดเท่าที่เธอจะพบได้ในชีวิตนี้ จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครโอะทซุกับมุซะมิและมะตะสะจิกเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนอีกครั้งว่า มุซะมิเป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่ต้องการของผู้หญิงสมเป็นตัวละครเอกผู้มีความโดดเด่น ต่างจากมะตะสะจิกที่ถูกผู้หญิงในเรื่องปฏิเสธทั้งนางโอะโค อะเกะมิ และโอะทซุ และไม่เพียงแต่มะตะสะจิกเท่านั้นที่ไม่เป็นที่ต้องการของผู้หญิง ตัวละครผู้เป็นศัตรูคนสำคัญของมุซะมิคือ โคะจิโร นั้น ก็ถูกปฏิเสธจากผู้หญิงที่เขารักนั่นก็

³⁰ Ibid., p. 102.

³¹ Ibid., p. 577.

คือ อะเกะมิ ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณารูปร่างหน้าตาของโคะจิโรแล้ว ก็ไม่ได้ด้อยกว่ามุชะมิแต่อย่างใด ดังกล่าวมาแล้ว แต่สิ่งที่ทำให้โคะจิโรถูกปฏิเสธนั่นคือ อุปนิสัยที่ก้าวร้าว ไร้ความเมตตาของโคะจิโรนั่นเอง

4.2.1.3 การแสดงออกถึงความกล้าหาญ

นอกจากผู้ที่เป็นตัวละครเอกผู้ชายในนวนิยายตามขนบโดยทั่วไป จะต้องมียุปร่างหน้าตาที่ดี มีบุคลิกลักษณะเป็นที่ชื่นชอบของบรรดาผู้หญิงในเรื่องแล้ว คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องมีความคู่กันด้วยคือ ความกล้าหาญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่เป็นซามูไรดังเช่นมุชะมิ ความกล้าหาญจึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ นอกจากหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว มะตะสะจิจยังทำหน้าที่เป็นตัวละครที่แสดงถึงความซื่อสัตย์อดทนแถมไม่กล้าตัดสินใจ ไม่เป็นตัวของตัวเอง อันมีลักษณะตรงข้ามกับมุชะมิที่มีความกล้าหาญอย่างซามูไร เหตุการณ์ในเรื่องที่แสดงถึงความแตกต่างกันระหว่างตัวละครทั้งสองนี้ เช่น เมื่อตอนที่ทั้งคู่หนีตายออกมาจากเซะกิงะฮะระซึ่งเป็นสมรภูมิตัวกัน มะตะสะจิจร่ำบ่นว่าตนใกล้ตาย ไม่สามารถที่จะเดินทางต่อไปได้อีกแล้ว ทั้ง ๆ ที่มะตะสะจิจไม่สบายเนื่องมีอาการอาการท้องร่วงเท่านั้น

A stream of tears cleared a white path down Matahachi's grimy face. He heaved the sigh of a very sick man.

"Takezo, if I die, will you take care of Otsu?"

"What are you talking about?"

"I feel like I'm dying."

Takezo snapped, "Well, if that's the way you feel, you probably will." He was exasperated, wishing his friend were stronger, so he could lean on him once in a while, not physically, but for encouragement. "Com on, Matahachi! Don't be such a crybaby."

...

"Get hold of yourself! People don't die from diarrhea. Sooner or later we're going to find a house, and when we do I'll put you to bed and get some medicine for you. Now stop all this blubbering about dying!"³²

การแสดงความรักอันแฉะซลัดของมตะสะสะจิ ยังเห็นได้จากการที่มตะสะสะจิแอบอ้างว่า ตนเป็นโคะจิโรเพื่อให้ผู้อื่นเกรงกลัว แต่แล้วก็ถูกโคะจิโรจับได้ และได้กล่าวประณามการกระทำของมตะสะสะจิว่า เปรียบเสมือนแมวที่ห่มหนังเสือ แต่สุดท้ายแมวยังคงเป็นแมวอยู่วันยังค่ำ

"... If a man doesn't have enough pride to do a thing like that , he'll never be able to do anything on his own. But look at you! You use an other man's name, steal his certificate, go about living on his reputation. Could anything be more despicable? Maybe your experience tonight will teach you a lesson: a house cat may put on a tiger's skin, but it's still a house cat."³³

ความซี้ซลัดของมตะสะสะจิมากถึงขนาดยอมแสดงท่าทางเห่าหอนเหมือนสุนัข เพื่อให้รอดพ้นจากเหล่าสุนัขที่จะเข้ามาทำร้ายเมื่อมตะสะสะจิถูกโคะจิโรลงโทษ โดยเขียนประจานและมัดไว้ที่ต้นไม้ การกระทำของมตะสะสะจิในครั้งนี้จึงไม่มีกล้าหาญใด ๆ หลงเหลืออยู่อีกเลย

After first having naively tried to reason with the animals, he switched tactics. He howled like a wild beast. The dogs grew timid and backed off a little. But then his nose started running, and the effect was immediately spoiled.

Next he had opened his mouth and eyes as wide as he could and glared-- Somehow managing not to blink. He'd wrinkled his face and stuck his tongue out far enough to touch the tips of his nose, only to become quickly exhausted. Ransacking his brain, he had resorted again to pretending that he himself was just one of their number but had nothing against the rest of them. He barked, even imagined that he had a tail to wag.

³² Ibid., p. 6.

³³ Ibid., p. 408-409.

The howling grew louder, the dogs closet to him baring their teeth in his face and licking his feet.³⁴

จากอุปนิสัยของมะตะสะจิจิที่อ่อนแอ ไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตัวเอง ทำให้ชะตาชีวิตต้องแตกต่างจากมุชะมิ นอกจากนี้ แม้ในการเข้ารับราชการ ขณะที่มุชะมิจิมีผู้มาทาบทามให้เข้ารับราชการแต่เขากลับปฏิเสธ แต่มะตะสะจิจิกลับใช้วิธีติดสินบนเพื่อที่จะให้ตัวเองได้เข้ารับราชการ แต่สุดท้ายก็ถูกหลอกเอาเงิน เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างอุปนิสัยของมุชะมิและมะตะสะจิจิที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง อันนำไปสู่ชะตาชีวิตที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างคนทั้งสองในนวนิยาย และจากลักษณะนิสัยของมะตะสะจิจิทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นความโดดเด่นของมุชะมิซึ่งเป็นตัวละครเอกได้อย่างชัดเจน

ไซแต่มะตะสะจิจิเท่านั้น ที่เป็นตัวละครที่ทำให้เข้าใจถึงลักษณะนิสัยของมุชะมิชัดเจนขึ้น โคะจิโรซึ่งถือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับมุชะมิ ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาและความสามารถในวิถีแห่งดาบเท่าเทียมกับมุชะมิ แต่มีความแตกต่างกับมุชะมิในด้านบุคลิกลักษณะกันอย่างสิ้นเชิง โคะจิโรเป็นผู้ที่ปราศจากซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญของซามูไร นั่นคือ ความเมตตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน การไม่สนใจในลาภยศชื่อเสียงเงินทอง คุณสมบัติสำคัญของซามูไรเหล่านี้ไม่มีในตัวของโคะจิโร ซึ่งมีผลให้ชีวิตของทั้งมุชะมิและโคะจิโรมีความแตกต่างกัน

4.2.1.4 การมีจิตใจที่เมตตา

อุปนิสัยที่เป็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างโคะจิโรกับมุชะมิ คือ ความเมตตา ผู้เขียนสร้างให้โคะจิโรเป็นผู้ที่ปราศจากซึ่งความเมตตา มักจะใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้ที่ทำให้ตนไม่พอใจ เห็นได้จากการที่โคะจิโรลงโทษมะตะสะจิจิโดยการผูกติดกับต้นไม้ และเขียนประจานมะตะสะจิจิ เมื่อจับได้ว่ามะตะสะจิจิแอบอ้างชื่อของโคะจิโรเพื่อให้ผู้อื่นเกรงกลัว ดังข้อความในเรื่องที่ได้ยกมาแล้ว และอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงถึงการใช้นิยามใช้ความรุนแรง ปราศจากเมตตาธรรมของโคะจิโร คือ เมื่อเซจูโรซึ่งขึ้นมาเป็นผู้นำสำนักโยะมิโอะกะแทนบิดา ประลองฝีมือพ่ายแพ้แก่มุชะมิจนแขนข้างหนึ่งได้รับบาดเจ็บ โคะจิโรก็ช่วยแก้ปัญหาให้ด้วยการตัดแขนเซจูโรข้างที่เจ็บนั้นออก อย่างไม่ปรานีต่อความเจ็บปวดของเซจูโร และแท้ที่จริงแล้ว การที่โคะจิโรตัดแขนเซจูโรก็เพราะ

³⁴ Ibid., p. 411.

ต้องการแก้แค้นให้แก่อะเกะมิ หญิงสาวที่โคะจิโรหลงรัก และเคยถูกเซจูโรข่มขืน โคะจิโรได้บอกความจริงแก่อะเกะมิว่า การที่เขาตัดแขนเซจูโรนั้น แท้จริงแล้วก็เพื่อแก้แค้นให้แก่อะเกะมิ

Kojiro stood for a time under a tree, watching grimly. Then, turning to Akemi, he said with a smirk, "Did you see that? I imagine it made you feel good, didn't it?" Her face deadly white, Akemi regarded his sneer with loathing, but he went on. "You've done nothing but talk about how you'd like to get back at him. Are you satisfied now? Is this enough revenge for your lost virginity?"³⁵

นิสัยที่แท้จริงของโคะจิโร สามารถทราบได้จากความคิดความรู้สึกของอะเกะมิที่มีต่อเหตุการณ์นี้ อะเกะมิได้เปรียบเทียบนิสัยระหว่างโคะจิโรกับเซจูโรว่า แท้ที่จริงแล้วโคะจิโรที่เป็นคนร้ายกาจตัวจริง ที่น่ากลัว น่าเกลียด และร้ายกาจกว่าเซจูโร ซึ่งคนทั่วไปไม่มีทางทราบได้จากรูปลักษณะภายนอกของเขา

... Kojiro seemed at this moment more frightening, more hateful, more evil than Seijuro. Though Seijuro was the cause of her troubles, he was not a wicked man. He was not blackhearted, not a real villain. Kojiro, on the other hand, was genuinely evil --- not the type of sinner most people envisioned but a twisted, perverse fiend, who, far from rejoicing in the happiness of others, delighted in standing by and watching them suffer. He would never steal or cheat, yet he was more dangerous by far than the ordinary crook.³⁶

นอกจากนี้ ยังมีความคิดของมุซะมิที่มีต่อโคะจิโร อันเป็นน้ำเสียงของผู้เล่าที่เป็นการสรุปนิสัยของโคะจิโรว่าเป็นผู้ที่มีความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น อีกทั้งยังมีนิสัยหลอกลวง และเจ้าเล่ห์

... a man who took pleasure in watching other people die, who watched impassively while other men staked their lives on causes that were important to

³⁵ Ibid., p. 385.

³⁶ Ibid., Ibid.

them. Kojiro was no innocent spectator, motivated only by the desire to learn. He was a deceitful, scheming interloper, always out to ingratiate himself with both sides, always presenting himself as the splendid chap who wants to help everybody.³⁷

อุปนิสัยของโคจิโรที่ชอบเห็นผู้อื่นเดือดร้อน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นทั้งที่จริงแล้วมีผลประโยชน์แอบแฝงนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับมุซะมิแล้วนับว่าต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะการช่วยเหลือผู้อื่นของมุซะมิเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังเช่นการช่วยเหลือคนในหมู่บ้าน ๆ หนึ่งที่เดือดร้อนจากปัญหาโจรภูเขาลั่นสะตมภ์ และปัญหาการเพาะปลูกไม่ได้ผล มุซะมิสอนให้ชาวบ้านร่วมมือกันต่อสู้เพื่อกำจัดโจรภูเขา และมุซะมียังช่วยให้พื้นที่ที่แห้งแล้งของหมู่บ้านสามารถเพาะปลูกได้ โดยจัดการแก้ไขเรื่องชลประทาน ความมีน้ำใจที่จะช่วยเหลือของมุซะมิ นอกจากจะยังประโยชน์แก่ชาวบ้านแล้ว ยังทำให้คนในหมู่บ้านมีความซาบซึ้งในน้ำใจของมุซะมิ ถึงกับสร้างศาลเพื่อเป็นการระลึกถึงและเคารพสักการะมุซะมิอีกด้วย สิ่งที่มุซะมิได้กระทำนี้ นับว่าแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับการที่โคจิโรเสนอตัวเข้าช่วยเหลือสำนักโยะมิโอะกะของเซจูโร โคจิโรได้อ้างว่า *สวรรค์ได้ส่งเขามาเพื่อยังประโยชน์แก่สำนักโยะมิโอะกะ* แต่โคจิโรก็ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ในสำนักโยะมิโอะกะ ดีขึ้นแต่อย่างใด เพราะเซจูโรป่วยแพ้การประลองกับมุซะมิและต้องเสียแขนไปข้างหนึ่ง และ เดีนมิจิโรน้องชายของเซจูโรก็ถูกมุซะมิฆ่าตายในการประลองกับมุซะมิอีกเช่นกัน เห็นได้ว่าโคจิโรไม่ได้ให้ความช่วยเหลือสำนักโยะมิโอะกะแต่อย่างใด นั่นเป็นเพราะโคจิโรปราศจากซึ่งความเมตตาต้องการที่จะเห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์นั่นเอง

4.2.1.5 การไม่มีนิสัยโอ้อวด

นอกจากการปราศจากความเมตตามีน้ำใจต่อผู้อื่นแล้ว อุปนิสัยอีกประการหนึ่งของโคจิโรที่แตกต่างจากมุซะมิคือ การมีนิสัยโอ้อวด ไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เต็มไปด้วยความทะเยอทะยาน เห็นได้จากเนื้อเรื่องหลายตอน ดังต่อไปนี้

ในบทสนทนาระหว่างโคจิโรกับมะตะสะจิ โคจิโรปฏิเสธที่จะรับใบประกาศนียบัตรจากเจ้าสำนักที่โคจิโรเคยศึกษาด้วย เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น

³⁷ Ibid., p. 508-509.

"You'd insult the man who taught you?"

"Of course not, but not only was I born with greater than Jisai; I intend to go farther than he did. Being an unknown swordsman somewhere off in the sticks is no aim of mine."

"Do you really mean that?"

"Every word of it." Kojiro had no compunction about revealing his ambitions, outrageous though they were by ordinary standards. "I'm grateful to Jisai, but being saddled with a certificate from a little-known country school would do me more harm than good. Ito Ittosai accepted his, but he didn't carry on the Chujo Style. He created a new style. I intend to do the same. My interest is the Ganryu Style, not the Chujo Style. One of these days, the name Ganryu will be famous. So you see, the document means nothing to me. Take it back to Kozuke and ask the temple there to preserve it along with its records of births and deaths." There was not a trace of modesty or humility in Kojiro speech.³⁸

จากบทสนทนาี้ จะเห็นนิสัยของโคะจิโรดังกล่าวมาแล้วได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเป็นผู้ที่ไม่มี
ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีนิสัยโอ้อวดของโคะจิโร ยังรวมไปถึงการขบพุดจาใส่ร้ายผู้อื่น
โดยเฉพาะมุชะมิ ตลอดทั้งเรื่องจะพบว่า มีคำพูดของโคะจิโรที่พุดจาใส่ร้าย ดุถูกมุชะมิตลอดทั้ง
เรื่อง แต่กลับไม่มีคำพูดที่มุชะมิพุดจาดุถูกโคะจิโรแต่อย่างใด ตัวอย่างคำพูดของโคะจิโรที่กล่าวถึง
มุชะมิให้ตัวละครอื่นในเรื่องฟังในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงลบว่า มุชะมิเป็นคนเจ้าเล่ห์ที่หาทาง
สร้างชื่อเสียงให้ตนเองด้วยกลโกง แต่กลับได้รับการชื่นชมจากผู้คนว่าเป็นนักดาบที่มีฝีมือ

"Musashi?" he would say with disdain. "Oh, he's been crafty enough to make something of a name for himself. He talks about his Two-Sword Style, I'm told. He's always had a certain natural ability. I doubt whether there's anybody in Kyoto or Osaka who could defeat him." He always made it appear that he was restraining himself from saying more.

(...)

³⁸ Ibid., p.408.

Kojiro laughed and the color rose in his face. "Well, people are blind," he said biting. "So I suppose some consider him a great man or an expert swordsman. That just goes to show you how far the Art of War has declined, with regard to both style and personal conduct. We live in an age when a clever publicity seeker can rule the roost, at least a far as ordinary people are concerned."

"Needless to say, I look at it differently. I saw Musashi trying to sell himself in Kyoto some years ago. He gave an exhibition of his brutality and cravenness in his bout with the Yoshioka School at Ichijoji. Cravenness is not a low enough word for the likes of him. All right, so he was outnumbered, but what did he do? He showed his back at the earliest possible moment. Considering his past and his overweening ambition, I see him as a man not worth spitting on . . . Ha, ha—if a man who spends his life trying to learn the Art of War is an expert, then I suppose Musashi's an expert. But a master of the sword—no, not that."³⁹

การเปรียบเทียบลักษณะนิสัยตัวละครเอกคือมุซาชิ กับมะตะสะจิและโคะจิโร ทำให้ทราบลักษณะนิสัยของมุซาชิว่า มีความกล้าหาญ มีเมตตา ไม่คยโวโอ้อวด และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่พบเห็น เนื่องจากผู้ประพันธ์ต้องการสร้างให้มุซาชิเป็นซามูไรที่มีคุณสมบัติของซามูไรที่ดั่งามสมควรเป็นแบบอย่าง การใช้กลวิธีเปรียบเทียบตัวละครเอกมุซาชิกับตัวละครอื่นที่ด้อยกว่า ทำให้มุซาชิมีความเด่นชัดทั้งด้านรูปลักษณ์ภายนอก และเข้าใจบุคลิกลักษณะนิสัยของเขาชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติของความเป็นซามูไรในอุดมคติ แต่อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของมุซาชิกับตัวละครที่มีคุณสมบัติเหนือกว่าเขา ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ก็จะทราบว่ามุซาชิยังขาดคุณสมบัติบางประการที่ทำให้เขาไม่อาจบรรลุถึงวิถีแห่งซามูไร เพราะการเป็นซามูไรที่ดั่งนั้น ยังมีบางสิ่งมากกว่านั้น เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าความดั่งามทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งที่มุซาชิจะต้องแสวงหาต่อไป

³⁹ Ibid., p.935.

4.2.1.6 การมีความสามารถในการต่อสู้

ความสมบูรณ์แบบในด้านรูปลักษณ์ และบุคลิกลักษณะนิสัยของมุชะมิที่เป็นแบบอย่างที่ดีของชามูไรผู้ปฏิบัติตามคตินิยมชามูไร สามารถสร้างมุชะมิให้เป็นตัวละครที่มีความโดดเด่นได้เป็นอย่างดี แต่คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชามูไรที่จะขาดเสียมิได้ นั่นก็คือ การมีความสามารถในการต่อสู้โดยใช้ดาบ ผู้ประพันธ์แสดงถึงคุณสมบัตินี้ของมุชะมิด้วยการบรรยายให้เห็นถึงความมุ่งมั่นฝึกฝนในวิชาดาบของมุชะมิจนสามารถค้นพบหลักวิชาดาบของตนเอง และด้วยการบรรยายจากการสู้รบระหว่างมุชะมิกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ

ผู้ประพันธ์บรรยายถึงคุณสมบัติความเป็นชามูไรของมุชะมิ โดยการกำหนดให้มุชะมิเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะพัฒนาฝีมือในวิถีแห่งชามูไรตั้งแต่วัยเด็ก โดยเริ่มจากการฝึกฝนการต่อสู้จากบิดาผู้เป็นชามูไร และต่อมาก็ได้ฝึกฝนวิชาดาบด้วยตนเอง และมีความตั้งใจที่จะคิดค้นหลักวิชาดาบของตนเอง จากข้อความที่มุชะมิกล่าวแนะนำตัวแก่ศิษย์ของสำนักโยะมิโอะกะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความตั้งใจของเขาเกี่ยวกับการต่อสู้ในวิถีแห่งดาบ

... the visitor had, as a boy, learned the use of the truncheon from his father and had later on picked up what he could from warriors passing through the village. He left home when he was seventeen and "for reasons of his won" spent his eighteenth, nineteenth and twentieth years immersed in scholarly studies. All the previous year he had been alone in the mountains, with the trees and the mountain spirits as his only teacher. But in the future he hope to learn the teaching of Kiichi Hogen, master the essence of the Kyohachi Style, and emulate the great Yoshioka Kempo by creating a style of his own, which he had already decided to call the Miyamoto Style. Despite his many flaws, this was the goal toward which he proposed to work with all his heart and soul.⁴⁰

จากการฝึกฝนด้วยตนเอง การต่อสู้ของมุชะมิจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างจากคู่ต่อสู้คนอื่น ๆ ยากที่จะคาดเดาได้ จึงได้เปรียบคู่ต่อสู้ที่ต่างก็ฝึกฝนฝีมือจากสำนักต่าง ๆ ที่มีรูปแบบเฉพาะ อีกทั้งการคิดค้นทักษะการต่อสู้ของมุชะมิมาจากประสบการณ์การต่อสู้ แล้วจึงเกิดเป็นรูปแบบการต่อสู้ ไม่ได้

⁴⁰ Ibid., p.123.

เกิดจากการคิดค้นรูปแบบก่อน แล้วจึงนำมาต่อสู้ดังเช่นวิธีการต่อสู้ของศิษย์สำนักต่าง ๆ ซึ่งรายละเอียดที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายลักษณะพิเศษของวิถีดาบของมูซาชิ

Not having studied under a teacher, Musashi found himself occasionally at a disadvantage, but there were also times when he had profited from this. One of his strengths was that he had never been pressed into the mold of any particular school. From the orthodox point of view, his style had no discernible form, no rules, no secret techniques. Created by his own imagination and his own needs, it was hard to define or categorize. To an extent, he could be challenged effectively using conventional styles, if his opponent was highly skilled. Jurozaemon had not anticipated Musashi's tactic. Anyone adept at the Yoshioka Style, or for that matter at any of the other Kyoto style, would probably have been taken unawares in similar fashion.⁴¹

(...)

By all accepted standards, Musashi was not a great sword technician. School, styles, theories, traditions—none of these meant anything to him. His mode of fighting was completely pragmatic. What he knew was only what he had learned from experience. He wasn't putting theory into practice; he fought first and theorized later.⁴²

ต่อมามูซาชิก็ได้ค้นพบหลักการวิชาดาบอันเป็นลักษณะเฉพาะของตน นั่นคือการต่อสู้โดยใช้สองดาบ ทั้งดาบสั้นและดาบยาว ซึ่งการคิดค้นวิชาดาบนี้ ครั้งแรกได้มาจากการต่อสู้กับศิษย์สำนักโยะมิโอะกะซึ่งมีจำนวนหลายคน มูซาชิต่อสู้โดยใช้ดาบทั้งสองดาบโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งวิถีดาบคู่ อันเป็นวิถีแห่งดาบของมูซาชิ

At some point, Musashi drew his smaller sword and started to fight with both hands. While the large sword in his right hand was smeared with blood, up to the hilt

⁴¹ Ibid., p.527.

⁴² Ibid., p.530.

and the first that held it, the small sword in his left hand was clean. And though it picked up a bit of flesh the first time it was used, it continued to sparkle, greedy for blood. Musashi himself was not yet fully aware that he had drawn it, even though he was wielding it with the same deftness as the larger sword.

(...)

... If the opponent moved to Musashi's right, he could bring the right sword into play. If the attacker moved the other way, Musashi could shift the small sword in to his left and trap him between the two swords. By thrusting forward, he could pin the man in one place with the smaller sword and, before there was time to dodge, attack with the large sword. In later years, this method came to be formally named the Two-Sword Technique Against a Large Force, but at this moment he was fighting by pure instinct.⁴³

การที่ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครเอกมุซาชิมีความตั้งใจในการฝึกฝนฝีมือดาบจนสามารถคิดค้นหลักการต่อสู้ที่เป็นรูปแบบเฉพาะตัวได้ด้วยตัวเอง และเป็นรูปแบบการต่อสู้ที่ไม่มีคู่ต่อสู้คนใดสามารถพิชิตได้นั้น ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้มุซาชิมีความโดดเด่นเหนือกว่าตัวละครอื่น ๆ ที่เป็นคู่ต่อสู้ ของเขา แต่รูปแบบการต่อสู้ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของมุซาชินี้ จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่นั้นย่อมพิสูจน์ได้จากการต่อสู้ระหว่างมุซาชิกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ ดังนั้น ฉากการต่อสู้ของมุซาชิในนวนิยายจึงมีความสำคัญที่ทำให้เห็นถึงความสามารถของมุซาชิในวิถีแห่งดาบได้อย่างแท้จริง

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงฉากการสู้รบระหว่างมุซาชิกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ ทั้งคู่ต่อสู้ที่มีฝีมือด้อยกว่าและเท่าเทียมกันกับมุซาชิ ทั้งที่เป็นการต่อสู้แบบตัวต่อตัว และการต่อสู้ระหว่างมุซาชิกับคู่ต่อสู้ที่เป็นกลุ่มใหญ่ มุซาชิในนวนิยายได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ฝีมือของเขาเหนือกว่าคู่ต่อสู้อื่น ๆ อย่างแท้จริง เนื่องจากมุซาชิไม่เคยพ่ายแพ้ในการประลองเลยแม้แต่ครั้งเดียว ฉากการต่อสู้ของมุซาชิกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการต่อสู้ของเขา มีดังต่อไปนี้

ฉากการต่อสู้ครั้งแรกของมุซาชิในนวนิยาย คือ การต่อสู้ระหว่างมุซาชิกับ **ทซุจิกะเสะเท็มมะ** ซึ่งเป็นโจรที่มารีดไถเงินจากนางโอะโคและอะเกะมิบุตรสาวอยู่เสมอ การต่อสู้ครั้งแรกที่บรรยายในเรื่อง จะเห็นการต่อสู้ที่ดุเดือดของมุซาชิที่เป็นไปตามสัญชาตญาณดิบ และปราศจากซึ่งความเมตตา

⁴³ Ibid., p.529-530.

เพราะแม้ว่าศัตรูจะวิ่งหนี แต่มุขะฉิกกลับตามไล่ล่าเพื่อที่จะเอาชีวิตศัตรูให้จงได้ และฆ่าโดยไม่ลังเลที่จะไว้ชีวิต

Takezo felt as though he were tanling with a bear. This was the strongest man he had ever fought. Temma grabbed him by the throat and landed two or three blows that made him think his skull would crack. Then Takezo got his second wind and sent Temma flying through the air. He landed against the wall, rocking the house and everything in it. As Takezo raised the wooden sword to come down on Temma's head, the freebooter rolled over, jumped to his feet, and fled, with Takezo close in his tail.

Takezo was determined to not let Temma escape. That would be gangerous. His mind was made up; when he caught him, he was not going to do a half-way job of killing him. He would make absolutely certain that not a breath of life was left.⁴⁴

เมื่อมุขะฉิกออกจากปราสาทอิเมะจิ และได้ฝึกฝนฝีมือดาบด้วยตนเองแล้ว จากนั้นจึงเดินทางไปประลองฝีมือกับสำนักต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงในการต่อสู้ และได้มาพบกับวัดโฮโซอิน วัดที่มีชื่อเสียงในการใช้หอกต่อสู้ มีพระอินเอะอิเป็นผู้คิดค้นและผู้ก่อตั้งทักษะการต่อสู้ด้วยหอกของสำนักโฮโซอิน (Hozoin Style) และในขณะนั้นมีอินซุนเป็นสมภารวัดคนปัจจุบัน มุขะฉิกได้ต่อสู้กับศิษย์ในสำนักหลายคนและไม่มีใครสามารถเอาชนะมุขะฉิกได้เลย จนกระทั่งอะกนศิษย์เอกคนหนึ่งของสำนักต้องออกมาเป็นผู้ประลองกับมุขะฉิก ทั้งที่อะกนได้รับการเตือนล่วงหน้าจากพระเซ็นผู้ชราภาพผู้หนึ่งจากวัดโฮโซอิน ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ติดกับวัดโฮโซอินว่า อะกนไม่สามารถเอาชนะมุขะฉิกได้ แต่เนื่องจากความมั่นใจในฝีมือของตน และประมาทในฝีมือดาบอันร้ายกาจของมุขะฉิก ทำให้เขาต้องพ่ายแพ้แก่มุขะฉิกอย่างไม่มีทางรักษาเยียวยาได้ ฉากการต่อสู้ระหว่างอะกนกับมุขะฉิกจะเห็นภาพอะกนที่เป็นผู้เลือดร้อน แต่มุขะฉิกกลับมีท่าทีที่ใจเย็นรอกอยจังหวะที่เหมาะสมในการโจมตี ความใจร้อนของอะกนมีส่วนทำให้เขาต้องพ่ายแพ้แก่มุขะฉิก

⁴⁴ Ibid., p.21.

As Agon tightened his grip on his lance, Musashi asked, for the sake of form, "Are you ready now?"

This solicitude drove Agon wild. His muscles were like steel, and when he jumped, he did so with awesome lightness. His feet seemed to be on the floor and in the air at the same time, quivering like moonlight on ocean waves.

Musashi stood perfectly still, or so it seemed. There was nothing unusual about his stance; he held his sword straight out with both hands, but being slightly smaller than his opponent and not so conspicuously muscular, he looked almost casual. The greatest difference was in the eyes. Musashi's were as sharp as a bird's, their pupils a clear coral tinted with blood.

Agon shook his head, perhaps to shake off the streams of sweat pouring down from his forehead, perhaps to shake off the old man's warning words. Had they lingered on? Was he attempting to cast them out of his mind? Whatever the reason, he was extremely agitated. He repeatedly shifted his position, trying to draw out Musashi, but Musashi remained motionless.

Agon's lunge was accompanied by a piercing scream. In the split second that decided the encounter, Musashi parried and counterattacked.⁴⁵

การต่อสู้ครั้งต่อมาของมุซะมิคือ การประลองฝีมือกับ **นิมิโตะ บะอิเก็น** ผู้ใช้เคียวที่มี ลูกตุ้มเหล็กตรงปลายเป็นอาวุธ เนื่องจากมุซะมิได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการใช้อาวุธของบะอิเก็นจาก ภรรยาของเขามาก่อน เมื่อครั้งที่มุซะมิเดินทางเพื่อไปพบกับบะอิเก็นที่บ้าน แต่บะอิเก็นไม่อยู่ในเวลานั้น ต่อมาเมื่อมุซะมิได้พบกับบะอิเก็น แม้ว่าจะมีท่าทีที่เป็นมิตรและชักชวนให้มุซะมิพักที่บ้าน แต่แท้จริงแล้วบะอิเก็นคือ น้องชายของ ทัซุจิเคะสะ เท็มมะ โจรที่มุซะมิเคยฆ่าตาย ดังนั้นเมื่อมุซะมิหลับ เขาจึงเข้าไปในห้องเพื่อลอบฆ่า แต่กลับพบว่ามุซะมิได้หลบหนีไปเสียแล้ว ทั้งที่ความจริงแล้วมุซะมียังคงหลบซ่อนอยู่ภายในบ้านของบะอิเก็นนั่นเอง หลังจากที่ค้นหาตัวมุซะมิไม่พบ บะอิเก็นจึง กลับมานอนและหลับไป มุซะมิจึงได้ออกมาจากที่ซ่อนตัว และเข้ามายังห้องที่บะอิเก็นนอนอยู่ แม้ว่า มีโอกาสแต่มุซะมิกลับไม่ฆ่าบะอิเก็น แต่กลับนำอาวุธของบะอิเก็นตรงส่วนที่เป็นเคียวมาวางไว้ที่คอ ของบะอิเก็นที่กำลังหลับอยู่ ซึ่งเท่ากับว่ามุซะมิเป็นผู้ชนะในการประลองในครั้งนี้

⁴⁵ Ibid., p.160.

He walked silently across the smithy and look at **Baiken**. Adenoids, Thought Musahi, for the snoring was thunderous. The situation struck him as humorous, and his face twisted into a grin.

He stood there for a moment, thinking. To all intents and purposes, he had won his bout with Baiken. It had been a clear-cut victory. Still, this man lying here was the brother of Tsujikaze Temma and had tried to murder him to comfort the spirit of his dead brother—and admirable sentiment for mere freebooter.

Should Musahi kill him? If he left him alive, he would go on looking for an opportunity to take his revenge, and the safe course was doubtless to do away with him here and now. But there remained the question of whether he was worth killing

Musashi pondered for a time, before hitting on what seemed exactly the right solution. Going to the wall by Baiken's feet, he took down one of the blacksmith's own weapons. While he eased the blade from its groove, he examined the sleeping face. Then, wrapping a piece of damp paper around the blade, he carefully laid it across Baiken's neck; he stepped back and admired his handiwork.⁴⁶

แม้ว่าการต่อสู้ของมุซะชิในครั้งนี้ จะไม่ได้เป็นการต่อสู้ด้วยอาวุธ แต่นับว่ามุซะชิเป็นฝ่ายมีชัย และเป็นชัยชนะที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม เนื่องจากครั้งนี้มุซะชิได้คำนึงถึงคุณค่าชีวิตของผู้อื่น แสดงถึง ชัยชนะไม่จำเป็นต้องแลกด้วยชีวิตของผู้พ่ายแพ้ เมื่อนำเหตุการณ์ในครั้งนี้ไปเปรียบเทียบกับ การต่อสู้ของมุซะชิกับเท็มมะ จะเห็นว่ามุซะชิมีพัฒนาการในการต่อสู้ โดยที่ไม่ได้เน้นในเรื่องการใช้กำลังเข้าเช่น ฆ่าศัตรูตามสัญชาตญาณดังเช่นแต่ก่อน แต่มีการใคร่ครวญพิจารณาถึงชีวิตของผู้อื่นมากขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบการต่อสู้กับบะอิเก็นนี้ กับ การต่อสู้ของมุซะชิกับอะกนศิษย์สำนักโฮโคโนดังกกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าเมื่อต่อสู้กับอะกน มุซะชิยังมีแรงอาฆาต หรือรังสีอำมหิตอยู่ นั่นคือ ยังแข็งแรงแรงเกินไป ตามคำแนะนำของพระเซ็นชราที่วัดโฮโคโนที่บอกแก่มุซะชิ การต่อสู้กับบะอิเก็นจึงเริ่ม ละอ่อนให้เห็นถึงจิตใจที่เกิดมีความเมตตาของมุซะชิ ต่างจากการต่อสู้ครั้งที่ผ่านมา

พัฒนาการในการต่อสู้อีกขั้นของมุซะชิสามารถเห็นได้จากการต่อสู้ประลองฝีมือกับ **เด็นมิจิโร** น้องชายของ **เซจูโร** ผู้ขึ้นมาเป็นเจ้าสำนักโยะมิโอะกะแทนบิดา สำนักโยะมิโอะกะสำนักดาบที่มี

⁴⁶ Ibid., p.321.

ที่อเสียงมากในสมัยนั้น เมื่อมุซาชิเอาชนะเซจูโรจนเซจูโรต้องเสียแขนไปข้างหนึ่งแล้ว
 เดี๋ยวนี้โรนองชายของเซจูโรก็ได้ทำประลองมุซาชิเพื่อแก้แค้น แต่ก็ต้องจบชีวิตลงด้วยฝีมือของ
 มุซาชิ แม้ว่าครั้งนี้มุซาชิจะมาคู่ต่อสู้ตายในการประลอง แต่จะเห็นถึงสภาพจิตใจของมุซาชิขณะ
 ทำการประลอง ที่สามารถควบคุมจิตใจของตนเองไม่ให้หวั่นไหวไปกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซ้ำยังไม่ได้
 คำนึงถึงผลแพ้ชนะ ที่สำคัญ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มุซาชิสัมผัสได้ถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่าง
 ตัวเขาเองกับจักรวาลหรือสิ่งรอบตัว อีกทั้งยังไม่มีความรู้สึกที่ต้องการจะเอาชนะดังเช่นการต่อสู้ครั้งที่
 ผ่าน ๆ มาอีกด้วย

With swelling excitement, his heart began to race. If he had been an ordinary man, he might have been sucked into a whirlpool of confusion and succumbed. Yet he remained steady, shaking off his sense of inadequacy as if it were no more than snow on his sleeve. His ability to control this new exhilaration was the result of having already survived several brushes with death. His spirit was fully awake now, as though a veil had been removed from before his eyes.

Dead silence. Snow accumulated on Musashi's hair, on Denshichiro's shoulders.

Musashi no longer saw a great boulder before him. He himself no longer existed as a separated person. The will to win had been forgotten. He saw the whiteness of the snow falling between himself and the other man, and the spirit of the snow was as light as his own. The pace now seemed an extension of his won body. He had become the universe, or the universe had become him. He was there, yet not there.

Denshichiro's feet inched forward. At the tip of his sword, his willpower quivered toward the start of a movement.

Two lives expired with two strokes of a single sword. First, Musashi attacked to his rear, and Otaguro Hyosuke's head, or a piece of it, sailed past Musashi like a great crimson cherry, as the body staggered lifelessly toward Denshichiro. The second horrendous scream—Denshichiro's cry of attack—was cut short midway, the broken-off sound thinning out into the space around them. Musashi leapt so high

that he appeared to have sprung from the level of his opponent's chest. Denshichiro's big frame reeled backward and dropped in a spray of white snow.

Body pitifully bent, face buried in the snow, the dying man cried, "Wait! Wait!"

Musashi was no longer there.⁴⁷

นอกจากการต่อสู้แบบตัวต่อตัวแล้ว ยังมีการต่อสู้ระหว่างมุชะดะมิกับคู่ต่อสู้กลุ่มใหญ่ ครั้งที่นับว่าสำคัญคือ การต่อสู้กับสำนักโยะมิโอะกะ หลังจากที่ทั้งโยะมิโอะกะ เซจูโร และเด็นมิจิโร พ่ายแพ้แก่มุชะดะมิแล้ว ศิษย์สำนักโยะมิโอะกะทั้งหมดจึงทำประลองมุชะดะมิอีกครั้งเพื่อแก้แค้น แม้ว่าฝ่ายของมุชะดะมิจะมีเพียงเขาแค่คนเดียวเท่านั้น แต่มุชะดะมิก็สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้การประลองได้ ในการต่อสู้ครั้งนี้มุชะดะมิ สามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถของเขาคนเดียวที่สามารถต่อสู้กับศิษย์ของสำนักโยะมิโอะกะที่มีเป็นจำนวนมากกว่าหลายเท่าได้ โดยมุชะดะมิฆ่าศิษย์สำนักโยะมิโอะกะตายไปหลายคน โดยที่ตัวมุชะดะมิเองแทบไม่ได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด

The Yoshioka men, from the Ten Swordsmen on down, had all had the theories of the Kyohachi Style pounded thoroughly into their skulls. Some of them had even gone on to create stylistic variations of heir own. Despite being highly trained and highly disciplined fighters, they had no way of gauging a swordsman like Musashi, who had spent his time as an ascetic in the mountains, exposing himself to the dangers presented by nature as often as to those presented by man. To the Yoshioka men, it was incomprehensible that Musashi, with his breathing so erratic, face ashen, eyes bleary with sweat and body covered with gore, was still able to wield two swords and threaten to make short work of anyone who came within range. But he fought on like a god of fire and fury. They themselves were dead tired, and their attempts to pin down this bloody specter were becoming hysterical.⁴⁸

⁴⁷ Ibid., p.456-47.

⁴⁸ Ibid., p.530.

การต่อสู้ครั้งสำคัญของมุซาชิ คือ การต่อสู้กับชะชะกิ โคะจิโรคู่ต่อสู้ที่มีฝีมือเท่าเทียมกับมุซาชิ ที่เกาะฟุนะ ผลคือ โคะจิโรเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในเวลาเพียงไม่กี่นาที และการประลองฝีมือของมุซาชิในครั้งนี้ อาจถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดที่แสดงถึง การต่อสู้ตามวิถีดาบของมุซาชิ⁴⁹

Musashi did the unexpected. Instead of proceeding slowly and cautiously, he strode boldly toward Ganryu⁵⁰, his sword projecting before him, ready to thrust into Ganryu's eyes. The artlessness of this approach brought Ganryu to a halt. He almost lost sight of Musashi.

The wooden sword rose straight in the air. With one great kick, Musashi leapt high, and folding his legs, reduced his six-foot frame to four feet or less.

"Y-a-a-ah! Ganryu's sword screamed through the space above him. The stroke missed, but the tip of the Drying Pole cut through Musashi's headband, which went flying through the air."

Ganryu mistook it for his opponent's head, and a smile flitted briefly across his face. The next instant his skull broke like gravel under the blow of Musashi's sword.

As Ganryu lay where the land met the grass, his face betrayed no consciousness of defeat. Blood streamed from his mouth, but lips formed a smile of triumph.⁵¹

การที่มุซาชิสามารถมีชัยชนะในการประลองกับโคะจิโร ซึ่งเป็นการประลองฝีมือครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตของเขาได้นั้น คนทั่วไปอาจจะเข้าใจว่ามุซาชิไม่ได้มีความสามารถอย่างแท้จริง แต่อาศัยกลวิธีที่ฉลาดแกมโกง เช่น การมาสายเหมือนการประลองกับคู่ต่อสู้ในหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา ทำให้เอาชนะโคะจิโรได้ในการประลอง แต่หากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว การที่มุซาชิมีชัยเหนือโคะจิโรได้นั้น มีสาเหตุที่สำคัญหลายประการด้วยกัน

⁴⁹ Robert Friedler, "Book of Five Rings-Water," 2005. [Online] Available from:

<http://artofwar.thetao.info/japan/water.htm> [25 January, 2005.]

⁵⁰ ชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของชะชะกิ โคะจิโร กันริว (巖流) เป็นชื่อวิชาดาบที่โคะจิโรคิดค้นขึ้น.

⁵¹ Ibid., p.969.

ประการแรก คือ การที่มุขะฉินอนพักอาศัยอยู่ที่บ้านของพ่อค้าก่อนวันประลอง และได้วาดรูปให้เป็นทีระลิกแก่พ่อค้า อีกทั้งในวันประลอง การที่มุขะฉินแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดา นั้น แสดงให้เห็นถึงภาวะจิตใจของมุขะฉิน ที่มีได้หวั่นไหวไปกับการประลองครั้งสำคัญที่กำลังจะเกิดขึ้นแต่อย่างใด

ประการที่สอง โคะจิโรเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของอาวุธของตนซึ่งเป็นดาบยาว แต่เมื่อมุขะฉินปรากฏกายขึ้นโดยมีเพียงดาบไม้ที่ทำจากไม้พายซึ่งเขาเพิ่งเสาะหาเสร็จขณะที่นั่งเรือมาประลอง และมุขะฉินเองก็ไม่ได้ใช้การต่อสู้ด้วยสองดาบ ซึ่งเป็นเทคนิคการต่อสู้ที่เขาได้ค้นพบและสร้างชื่อเสียงให้กับเขา จึงเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือความคาดหมายของโคะจิโร และการที่มุขะฉินใช้เพียงดาบที่ทำขึ้นเอง แสดงให้เห็นถึงการไม่ยึดติดในอาวุธใด ๆ ของมุขะฉิน

ประการที่สาม ขณะที่กำลังต่อสู้กัน การที่โคะจิโรได้ฟันดาบถูกฝ่าโทกศีระของมุขะฉินที่มุขะฉินจงใจคาดไว้ แต่ฟันไม่ถูกศีระของมุขะฉินนั้น แสดงถึงทักษะการต่อสู้ของมุขะฉินที่สามารถวัดระยะการเข้าถึงของคู่ต่อสู้ ทำให้เขาสามารถเข้าใกล้คู่ต่อสู้ในระยะประชิดจนสามารถทำร้ายคู่ต่อสู้ได้พร้อม ๆ กับที่ยังรักษาระยะห่างที่ปลอดภัยจากคมดาบของคู่ต่อสู้

ประการที่สี่ ก่อนการประลองโคะจิโรได้ถอดดาบออกจากฝัก แล้วโยนฝักดาบทิ้งไปนั้น อาจเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่า โคะจิโรรู้ตัวตั้งแต่ก่อนการประลองแล้วว่าตนจะต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และโนมนวินาย มุขะฉินเองก็ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “โคะจิโรแพ้แล้ว” หลังจากที่ได้เห็นโคะจิโรโยนฝักดาบทิ้ง และหากพิจารณาตามหลักการต่อสู้ของสำนักดาบของมุขะฉินนั้น มุขะฉินเองก็ได้กล่าวย้ำเสมอว่า ชัยชนะด้านจิตใจ มีความสำคัญพอ ๆ กับชัยชนะด้านร่างกาย โคะจิโรนั้นถูกรบกวนจิตใจจากการกระทำของมุขะฉินที่มาถึงการประลองช้าทั้ง ๆ ที่โคะจิโรมาถึงตรงตามเวลา และจากการที่มุขะฉินแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดา แต่โคะจิโรแต่งกายอย่างประณีตสมเป็นครูดาบผู้มีชื่อเสียง และมุขะฉินถือดาบไม้มาเป็นอาวุธที่ไม่น่าจะใช้ในการต่อสู้ให้ชนะได้ เมื่อเทียบกับดาบยาวที่ทรงอำนาจภาพของโคะจิโร

ประการที่ห้า สำหรับมุขะฉินนั้น การปรากฏตัวต่อหน้าคู่ต่อสู้ในเวลาที่ถูกคาดหมายไว้ และการต่อสู้ในรูปแบบที่คู่ต่อสู้คาดหมายไว้ อีกทั้งการใช้อาวุธตามที่คู่ต่อสู้คาดหมายไว้ ย่อมไม่ใช่การต่อสู้ในวิถีทางของเขา และ*ประการสุดท้าย* การที่โคะจิโรเกิดความเครียดเนื่องจากมุขะฉินคู่ต่อสู้มาไม่ตรงตามเวลา ถือเป็นจุดบกพร่องที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ชำนาญในยุทธศาสตร์ เพราะตามประวัติศาสตร์ มีสงครามนับครั้งไม่ถ้วน ที่ความพ่ายแพ้เกิดจาก “ฝ่ายศัตรูไม่ได้ต่อสู้ตามวิธีที่ได้คาดหมายไว้”⁵² สาเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ น่าจะช่วยสนับสนุนชัยชนะของ มุขะฉินเหนือโคะจิโรว่ามาจากความสามารถของมุขะฉินในวิถีแห่งดาบที่เหนือกว่าโคะจิโรอย่างแท้จริง

⁵² Robert Friedler, “Book of Five Rings-Water,” 2005. [Online] Available from:

ผู้ประพันธ์สร้างความโดดเด่นของมุขะฉิมในการต่อสู้ ด้วยการสร้างคุณสมบัติของมุขะฉิมให้เป็นชาмуไรผู้มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาฝีมือของตน จนกระทั่งสามารถคิดค้นหลักการต่อสู้ด้วยการใช้สองดาบซึ่งเป็นลักษณะการต่อสู้เฉพาะของตน และได้กลายเป็นรูปแบบการต่อสู้ที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมา และได้บรรยายถึงฉากการต่อสู้ระหว่างมุขะฉิมกับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ อันเป็นการพิสูจน์ถึงความสามารถของมุขะฉิมในวิถีแห่งดาบได้อย่างเด่นชัด ซึ่งสิ่งนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของยอดชาмуไร ผู้ประพันธ์สามารถบรรยายฉาก และบรรยายฉากการต่อสู้ให้เห็นอย่างชัดเจน อันสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางด้านการต่อสู้ของมุขะฉิมตั้งแต่เริ่มแรก จนมีการพัฒนาไปในขั้นที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยจะสังเกตเห็นได้ว่า ฝีมือในเชิงดาบของมุขะฉิม พัฒนาไปพร้อม ๆ กับพัฒนาการทางด้านจิตใจ อาจกล่าวได้ว่า ความเก่งกาจของมุขะฉิมที่แสดงออกทางฝีมือในเชิงดาบนั้น มีพื้นฐานมาจากการฝึกฝนทางด้านจิตใจเป็นหลัก ดังนั้น การต่อสู้ครั้งสุดท้ายที่มุขะฉิมมีชัยชนะเหนือโคะจิโร ไม่ได้เป็นเพียงความเหนือกว่าในเชิงดาบเท่านั้น แต่เป็นเพราะการมีจิตใจที่เหนือกว่าของมุขะฉิมที่ทำให้มุขะฉิมสามารถเอาชนะโคะจิโร ในการประลองฝีมือครั้งสุดท้ายในชีวิตของมุขะฉิมได้

จากการกำหนดรายละเอียดของผู้ประพันธ์ให้มุขะฉิมให้เป็นผู้ปฏิบัติตามคตินิยมชาмуไรหรือวิถีชาмуไร อีกทั้งมีคุณสมบัติด้านต่าง ๆ ที่โดดเด่นสมเป็นตัวละครเอก แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีคุณสมบัติที่โดดเด่นเป็นพิเศษอีกประการหนึ่งของมุขะฉิมนั่นก็คือ การเป็นชาмуไรผู้มุ่งมั่นแสวงหาสัจธรรม ซึ่งถือเป็นวิถีชาмуไรที่มีความแตกต่างจากคตินิยมชาмуไรทั่วไป

4.2 มุขะฉิมผู้แสวงหาสัจธรรม

วิถีของมุขะฉิมมีความลึกซึ้งซึ่งต่างจากคตินิยมชาмуไรโดยทั่วไปที่บรรยายไว้ในบทที่ 2 ว่าด้วยเรื่องคตินิยมชาмуไร นั้นเป็นเพราะคุณสมบัติของมุขะฉิมที่ผู้ประพันธ์กำหนดให้เขาเป็นผู้ที่แสวงหาสัจธรรมของชีวิต โดยการอาศัยวิถีแห่งดาบเป็นแนวทาง และการแสวงหานี้ก็ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซ็น ดังนั้นในหัวข้อนี้จะแสดงให้เห็นถึงการนำเอาพุทธศาสนานิกายเซ็นมาใช้ในการสร้างสรรค์นวนิยาย และเป็นสิ่งที่ทำให้มุขะฉิมเป็นชาмуไรที่แตกต่างจากจากชาмуไรอื่น ๆ

4.2 การแสวงหาสัจธรรม : วิชามูไรที่แตกต่าง

การสร้างมุขะฉะมิให้มีความแตกต่างจากชาวมูไรอื่น ๆ ด้วยการให้มุขะฉะมิเป็นผู้ที่มุ่งมั่นแสวงหาสัจธรรมโดยอาศัยวิชามูไรเพื่อนำไปสู่ความรู้แจ้งนั้น ทำให้พุทธศาสนิกายเซ็นเข้ามาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกายเซ็นนั้นได้มีส่วนหล่อหลอมลัทธิมูโดหรือวิชามูไร ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ถึงที่มาของคตินิยมชาวมูไร และเซ็นก็ได้มีบทบาทในเรื่องนี้อย่างเต็มที่ ทั้งการกำหนดรูปแบบการประพันธ์ และเนื้อหาของนวนิยาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 การแบ่งตัวบทของนวนิยาย

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วถึงถึงกลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายเรื่องนี้ ตั้งแต่การเปิดเรื่อง การสร้างปมขัดแย้งที่เป็นอุปสรรคของตัวละครเอก จนนำไปสู่จุดวิกฤต และจุดคลี่คลายของเหตุการณ์ที่นำไปสู่การปิดเรื่อง องค์ประกอบของนวนิยายที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนได้รับอิทธิพลจากเซ็นทั้งสิ้น

เซ็นเข้ามามีอิทธิพลในการสร้างสรรค์รูปแบบของนวนิยายประการแรก คือ การแบ่งตัวบท กล่าวคือ ตามหลักธรรมแห่งพุทธศาสนา ร่างกายของมนุษย์ประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน คือ ส่วนประกอบของร่างกายที่เป็นหนัง เอ็น และกระดูก ธาตุน้ำ คือ เลือด น้ำเหลือง ธาตุไฟ คือ อุณหภูมิภายในร่างกาย และธาตุลม คือ ลมหายใจ เมื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับ การแบ่งตัวบทในนวนิยายที่แบ่งเป็น 7 บท คือ ภาคดิน (地の巻 - Earth) ภาคน้ำ (水の巻 - Water) ภาคไฟ (火の巻 - Fire) ภาคลม (風の巻 - Wind) ภาคท้องฟ้า (空の巻 - Sky) ภาคดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ (二天の巻 - Sun and Moon) และภาครู้แจ้ง (円明の巻 - The Perfect Light) จะเห็นได้ว่า ชื่อบท 4 บทแรก คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม จะมีชื่อเหมือนกับธาตุทั้ง 4 ที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายดังกล่าวมาแล้ว ส่วนบทที่ 5 ของนวนิยายที่ชื่อว่าภาค ท้องฟ้า⁵³ และมีชื่อตามฉบับแปลภาษาอังกฤษว่า Sky นั้น ชื่อตามต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นคือ 空の巻 เมื่อพิจารณาความหมายตามตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นจะเห็นว่า คำว่า “空” นั้น มี 2 ความหมาย ถ้าหากออกเสียงว่า โชะระ จะมีความหมายว่า “ท้องฟ้า” (sky) แต่หากอ่านว่า คะระ หรือ คู จะหมายถึง “ว่างเปล่า, ความว่าง” (empty) ชื่อบทที่ 5 ความว่าง น่าจะสัมพันธ์กับสี่บท ดิน น้ำ ไฟ ลม ก่อนหน้านี้ เนื่องจาก ดิน น้ำ ไฟ ลม กำเนิดมาจากความว่างเปล่า เพราะ ความว่างเปล่าอันเป็นลักษณะที่แท้ของธรรมะ ได้ก่อให้เกิดสรรพสิ่งและดิน น้ำ ไฟ ลมก็เป็นสิ่งที่เกิดจากความว่างเปล่าของธรรม คือ

⁵³ ในหนังสือ คัมภีร์แห่งห้วงทั้งห้า ฉบับแปลภาษาไทย ใช้ชื่อบทดังกล่าวว่า “คัมภีร์แห่งความว่าง.”

เป็นสิ่งที่มียุปลักษณ์ และธาตุทั้ง 4 ที่ประกอบเป็นร่างกายคน เมื่อก่อกำเนิดขึ้นมาแล้วสุดท้ายก็ต้องสูญสลายกลับคืนสู่ธรรมชาติ⁵⁴

ภาคดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ มีชื่อภาษาญี่ปุ่นตามต้นฉบับว่า 二天の巻 (Sun and Moon) คำว่า “二天” อ่านว่า นิเท็น แปลตามตัวอักษรหมายถึง “2 ฟ้า” ซึ่งหมายถึง ฟ้าในยามสว่าง และฟ้าในยามมืด ฟ้าสว่าง คือ ฟ้าในเวลากลางวันที่มีดวงอาทิตย์ส่องแสง และฟ้ามืด คือ ฟ้าในเวลากลางคืนที่มีดวงจันทร์ สรุปลแล้วความหมายของ 2 ฟ้า คือ ฟ้ามืดกับฟ้าสว่างนั้น หมายถึง ความ เป็นทวิภาวะของธรรมชาติ และในบทสุดท้ายคือ ภาครู้แจ้ง ซึ่งภาษาญี่ปุ่นคือ 円明の巻 (The Perfect Light) คำว่า “円” หมายถึง “วงกลม”(round, circle) และคำว่า “明” หมายถึง “แสงสว่าง” (light) เมื่อแปลตามตัวอักษรแล้ว หมายถึง “กลมสว่าง” ซึ่งเป็นลักษณะของ จิตเดิมแท้ ของมนุษย์ที่มีความกลมใสสว่าง เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติหรือจักรวาล ซึ่งจิตเดิมแท้หรือโสมมหน้าตังเดิมนี้ เป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของ ชาโตริหรือชะโตริ (悟り) ซึ่งหมายถึง สภาวะสูงสุดแห่งความหลุดพ้นตาม ความหมายของเซ็น และจากคำ “明” ที่หมายถึง “แสงสว่าง” ประกอบด้วยตัวอักษร 2 ตัว คือ “日” และ “月” แปลว่า “ดวงอาทิตย์” และ “ดวงจันทร์” จึงสัมพันธ์กับบทที่มาก่อนที่กล่าวถึงดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ว่าเป็นตัวอย่างของทวิภาวะ สรุปลแล้วความสัมพันธ์ของบททั้ง 7 ของ นวนิยายที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมแห่งเซ็นนั้น สามารถอธิบายได้ว่า ในสี่บทแรกคือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ซึ่งเป็นธาตุทั้ง 4 ที่ประกอบเป็นร่างกายอันสามารถสูญสลายได้ ล้วนกำเนิดมาจากความว่าง ของ ธรรมะ ซึ่งเป็นบทที่ 5 และความว่างนี้เองที่ก่อให้เกิดสภาวะหยินหยางซึ่งเป็นที่มาของบทที่ 6 ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ที่สื่อถึงทวิภาวะของธรรมชาติ และภาครู้แจ้ง ก็คือ การรู้แจ้งซึ่งสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาทั้ง 6 บท คือ รู้ว่ามนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ร่างกายที่ก่อเกิดมาจากดิน น้ำ ไฟ ลม

⁵⁴ ชื่อบท 5 บทแรกของนวนิยายยังเหมือนกับชื่อบท 5 บทในหนังสือ คัมภีร์แห่งห้วงทั้งห้า ที่มีมุขะฉิดตัวจริงในประวัติศาสตร์เป็นผู้ประพันธ์อีกด้วย เพราะประกอบด้วยบท คัมภีร์ดิน คัมภีร์น้ำ คัมภีร์ไฟ คัมภีร์ลม และคัมภีร์แห่งความว่าง เช่นเดียวกัน ซึ่งสาระสำคัญในแต่ละบทของ คัมภีร์แห่งห้วงทั้งห้า มีดังต่อไปนี้

คัมภีร์ดิน กล่าวถึงภาพกว้าง ๆ เกี่ยวกับวิถีดาบตามทัศนะของมุขะฉิด

คัมภีร์น้ำ มุขะฉิดกล่าวว่าวิชาดาบของเขาให้ความสำคัญกับจิตใจ โดยจะต้องฝึกใจให้เป็นจุดใจของน้ำที่มีความใสบริสุทธิ์ และสามารถปรับตัวเข้ากับภาชนะได้ทุกชนิด

คัมภีร์ไฟ กล่าวถึงหลักการสู้รบตามสำนักดาบของมุขะฉิด ซึ่งมีทั้งการสู้แบบตัวต่อตัว และการสู้ระหว่างกองทัพกับกองทัพ

คัมภีร์ลม กล่าวถึงวิชาดาบหรือสไตล์การต่อสู้ของสำนักอื่นในสมัยเดียวกับมุขะฉิด

คัมภีร์แห่งความว่าง เป็นการเดินทางเข้าสู่มรรค ในบทนี้มุขะฉิดต้องการบอกว่า เมื่อบรรลุมรรคแล้วก็จงเป็นอิสระจากมรรคนั้น คือ เป็นอิสระจากวิถีแห่งดาบ เพื่อก้าวเข้าสู่ภาวะอันล้ำลึกแห่งจิต

ก็ล้วนมาจากธรรมชาติ และจิตวิญญาณภายในร่างกายมนุษย์ก็เป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาลเช่นกัน และสิ่งที่กล่าวมาไม่ได้มีผู้ใดเป็นผู้กำหนดขึ้น แต่เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเรียกว่า เป็น *ความเป็นเช่นนั้นเองของธรรมชาติ*

อิทธิพลของเซ็นปรากฏให้เห็นตั้งแต่นวนิยายเปิดเรื่องด้วยการที่ทะเลาะใส่หรือมุชะมิชิอน บาดเจ็บอยู่ท่ามกลางสมรภูมิรบในฐานะฝ่ายแพ้สงคราม ความคิดของทะเลาะใส่ในขณะนั้นที่ถามตัวเองว่า เกิดอะไรขึ้นกับโลกใบนี้ และเห็นว่าชีวิตมนุษย์เหมือนดังใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง แสดงถึงการมองโลกของมุชะมิชิที่แตกต่างไปจากก่อนเข้าร่วมสงคราม ซึ่งมุชะมิชิอาจต้องการเพียงแค่ชื่อเสียง เกียรติยศ และเงินค่าตอบแทนจากการเข้าร่วมสงคราม แต่การตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามทำให้มุชะมิชิมีโอกาสเรียนรู้ถึงความหมายที่แท้จริงของชีวิตว่ามีความไม่แน่นอนเป็นอนิจจัง

Takezo lay among the corpses. There were thousands of them.

"The whole world's gone crazy," he thought dimly. "A man might as well be a dead leaf, floating in the autumn breeze."

He himself looked like one of the lifeless bodies surrounding him. (...) ⁵⁵

ถ้าหากมุชะมิชิอยู่ในฝ่ายที่ชนะสงคราม ได้รับชัยชนะ เงินรางวัล และชื่อเสียงตอบแทนมุชะมิชิคงจะไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ถึงความไม่แน่นอนของชีวิต ไม่ได้รับความยากลำบากในการที่จะต้องหลบหนี การจับกุม และอาจไม่มีโอกาสได้พบกับทะเลอันจนมีโอกาสดูแลถึงหนทางที่แท้จริงของวิถีซามูไร การกำหนดให้นวนิยายเปิดเรื่องด้วยการพ่ายแพ้สงครามของมุชะมิชิจึงนับว่าเป็นการเปิดทางให้มุชะมิชิเข้าสู่หนทางของการแสวงหาสัจธรรมได้เป็นอย่างดี และในฉากจบของนวนิยาย หลังจากที่มุชะมิชิได้เข้าถึงภาวะการรู้แจ้งในสัจธรรมแล้ว เขาได้ตั้งคำถามไว้แก่ชาวโลกถึงสัจธรรมของชีวิตว่า ผู้คนที่ใช้ชีวิตในโลกโดยปล่อยชีวิตให้สนุกสนานเดินรำไปตามกระแสคลื่นแห่งกรรม จะมีสักกี่คนที่รู้ถึงความหมายอันแท้จริงของชีวิต ใครบ้างจะสามารถหยั่งถึงความลึกของทะเล

The world is always full of the sound of waves.

The little fishes, abandoning themselves to the waves, dance and sing and play, but who knows the heart of the sea, a hundred feet dozen? Who knows its depth? ⁵⁶

⁵⁵ Yoshikawa Eiji, *Musashi*, p. 3.

การเปิดเรื่องโดยการสร้างโอกาสแก่มุขะฉิมที่จะแสวงหาความหมายของชีวิต และการปิดเรื่องโดยตั้งคำถามเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ให้เป็นที่ขบคิดเช่นนี้ แสดงถึงการให้ความสำคัญกับพุทธศาสนิกายเซ็นของผู้ประพันธ์ที่นำมาใช้กำหนดแนวทางการดำรงชีวิตของมุขะฉิมตั้งแต่เริ่มเรื่องของนวนิยายจนจบเรื่อง

4.2.2 การแสวงหา และการค้นพบของตัวละคร

การบรรลุธรรมในพุทธศาสนิกายเซ็นเรียกว่า *ชะโตะริ* นั้น เป็นการรู้แจ้งหรือตรัสรู้ในสภาวะความจริงแท้สูงสุด เป็นประสบการณ์แห่งการเรียนรู้ที่ยากจะอธิบายให้เข้าใจได้ด้วยภาษาหรือความคิดทั่ว ๆ ไป อาจอธิบายได้เพียงว่าชะโตะริเป็นประสบการณ์ในการรับรู้ความจริงแท้ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในความเป็นจริงแล้วล้วนเป็นความว่างอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อได้บรรลุถึงชะโตะริแล้วสรรพสิ่งต่าง ๆ ย่อมไม่มีความแตกต่างกันอีกต่อไป เพราะการปรุงแต่งยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ได้หมดสิ้นไปแล้ว⁵⁷

แนวทางการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นหรือบรรลุชะโตะริตามวิธีการของเซ็น สรุปโดยสังเขปได้ว่ามี 3 ประการ คือ *มนโด* (問答) คือ การสนทนากับอาจารย์เซ็นเป็นการส่วนตัว เป็นการถามตอบอย่างฉับพลัน ไม่ผ่านการใช้ความคิดพิจารณาปริศนาธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะการใช้มนโดจะเป็นการบังคับให้เราตอบในทันทีโดยไม่ผ่านการคิดหรือเหตุผลใด ๆ ในการไตร่ตรองคำถามเพื่อให้หลุดพ้นจากกรอบความคิดแบบเดิมไปสู่การรับรู้โลกตามความเป็นจริง โดยไม่ผ่านการปรุงแต่งหรือการครอบงำของวิชาและกิเลส *ซาเซ็น* (坐禪) คือ การนั่งสมาธิ ถือว่าเป็นพื้นฐานในการเตรียมจิตเพื่อการขบคิดพิจารณาสภาวะธรรมและปริศนาธรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เป็นไปเพื่อการบรรลุชะโตะริ หลักการสำคัญของซาเซ็น “เป็นวิธีที่ไม่ต้องใช้ความคิดถึงสิ่งใด ๆ ไม่ต้องคิดถึงความดีความชั่ว ฯลฯ ปล่อยวางโดยประการทั้งปวง เพียรเพ่งดูที่จิตตลอดเวลา ถ้ากิเลส ตัณหาปรากฏขึ้นให้กำหนดรู้ แล้วละเสีย” และวิธีสุดท้ายคือ *ซันเซ็น* (參禪) คือ การขบคิดปัญหาธรรมที่เรียกว่า *โคอัน* (公案) วิธีการนี้ ศิษย์จะเข้าไปพบอาจารย์เพื่อรับปริศนาธรรมมาขบคิดพิจารณาเพื่อความกระจ่างแจ้งแห่งตน ทั้งนี้ ปริศนาธรรมเป็นเพียงเครื่องมือในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชีวิตศันแก่ผู้ฝึกฝนเซ็นเท่านั้นหาใช่ตัวความจริงไม่ ดังนั้นรูปแบบหรือคำตอบของปริศนาธรรมจะ

⁵⁶ Ibid., p. 970.

⁵⁷ รอบทิศ ไวยสุศรี, *ปริศนาธรรมในพุทธปรัชญานิกายเซ็น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 7.

แตกต่างกันออกไป แม้ว่าจะเป็นปริศนาธรรมชนิดเดียวกันแต่ถ้าถามกับคนต่างกันก็จะได้คำตอบที่
แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นกับสภาพจิตที่ถูกฝึกฝนมาต่างกันและอุปนิสัยของแต่ละคน โดยที่อาจารย์จะ
เป็นผู้ตัดสินว่าคำตอบของศิษย์ที่มีต่อปริศนาธรรมนั้นเกิดจากการตระหนักรู้จริง ๆ หรือเป็นเพียง
การจำและลอกเลียนแบบมาจากคนอื่น⁵⁸

ในนวนิยาย ผู้ประพันธ์กำหนดให้มุขะมิแสวงหาสังฆธรรมตามวิถีแห่งเซ็น โดยใช้วิชาเซ็น
หรือการนั่งสมาธิ และชันเส้นหรือการขบคิดปัญหาธรรมโคอัน โดยที่ผู้ประพันธ์บรรยายว่ามุขะมิ
และมะตะสะจิได้เคยฝึกนั่งสมาธิกับอาจารย์กูโด ต่อมาเมื่อมุขะมิได้ฝึกฝนตนเองระยะหนึ่งแล้วจึง
ต้องการการชี้แนะจากอาจารย์ท่านนี้ จึงได้ออกติดตามอาจารย์และท่านก็ได้ให้โคอันแก่มุขะมิเพื่อ
ขบคิดหาคำตอบของสังฆธรรม จนในที่สุดมุขะมิก็สามารถเข้าใจถึงสังฆธรรมได้ การแสวงหาสังฆธรรม
ของมุขะมิในนวนิยายจึงถือได้ว่าใช้หลักการแสวงหาสังฆธรรมตามวิถีแห่งเซ็น 2 วิธีคือ ซาเซ็น
และชันเซ็น

ในระบบการฝึกฝนเซ็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การฝึกฝนสำเร็จหรือล้มเหลวมี 2 ประการคือ
บทบาทของอาจารย์ผู้สอนการปฏิบัติ และบทบาทของผู้ฝึกเซ็น เช่นถือว่าอาจารย์เป็นปัจจัยแรกใน
ฐานะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการปฏิบัติ อีกทั้งยังรับภาระช่วยเหลือศิษย์จนกระทั่งบรรลุถึงจุดหมายด้วย
เพราะเหตุนี้ การเลือกอาจารย์ผู้มีความสามารถจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งนัก ผู้ที่จะเรียนจะต้องแสวงหา
เลือกเฟ้นบุคคลที่ตนเลื่อมใสและช่วยเหลือตนได้มากที่สุด ส่วนผู้เรียนเช่นนั้นก็ต้องมีศรัทธาอัน
แรงกล้าในระเบียบวินัยของเซ็น สามารถยอมรับการตบตี การดูดำด้วยถ้อยคำที่รุนแรง การทรมาน
ต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งถือว่าการอุทิศอันยิ่งใหญ่ เพราะเขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า

การปฏิบัติเพื่อความรู้แจ้งของมุขะมิตามวิถีของเซ็น สะท้อนให้เห็นระบบของการ
ฝึกฝนเซ็นได้เป็นอย่างดี นั่นคือ ภาพของศิษย์ที่ให้ความสำคัญในการตามหาอาจารย์เซ็นที่ตน
เลื่อมใสและติดตามเฝ้าค้นหาคำตอบที่ตนต้องการทราบจากอาจารย์เซ็นผู้นั้น และต้อง
ยอมรับการทดสอบต่าง ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อจะได้รับรู้หนทางการรู้แจ้งจากอาจารย์ผู้
นั้น ดังเช่นมุขะมิที่ไม่สามารถค้นหาคำตอบที่ตนต้องการได้ด้วยตนเองได้ ต้องอาศัยอาจารย์เซ็น
เป็นผู้ชี้แนะ มุขะมิจึงต้องเดินทางแสวงหาอาจารย์เซ็นซึ่งก็คือ อาจารย์กูโด ผู้ที่เขาเชื่อมั่นว่าจะเป็น
ผู้ที่สามารถให้คำตอบในสิ่งที่เขาต้องการทราบเกี่ยวกับสังฆธรรมได้ และแม้ว่ามุขะมิจะพบกับ
อาจารย์ท่านนี้แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้รับคำตอบหรือคำชี้แนะใด ๆ เขาจึงต้องเดินทางติดตามอาจารย์ไป

⁵⁸ มัลยา นิรัตตยภุติ, *ปริศนาธรรมในปรัชญาของโดเก็น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 24-29.

ยังที่ต่าง ๆ ด้วยความอดทน ทั้งนี้ก็เพื่อรอคำตอบในเรื่องสัจธรรมที่อาจารย์อาจจะมอบให้แก่เขาแม้จะเป็นคำพูดเพียงคำเดียวก็ตาม

Thinking that letting Gudo out of his sight again would be fatal, Musashi decided to follow Matahachi's advice. In the flow of universe time, a man's life of sixty or seventy years was only a lightning flash. If in that brief span he was privileged to meet a man like gudo, it would be foolish to let the chance slip by. "It's a sacred opportunity," he thought. Warm tears gathered at the corners of his eyes. He had to follow Gudo, to the end of the earth if need be, pursue him until he heard the word he longed for.⁵⁹

นอกจากการให้ความสำคัญกับอาจารย์ผู้ฝึกสอนเห็นแล้ว นวนิยายยังแสดงถึงคุณสมบัติของผู้ฝึกเซ็นที่จะต้องมีความอดทน สามารถยอมรับการดูต่ำหรือการทรมานต่าง ๆ จากอาจารย์เห็นได้ ดังเหตุการณ์ในนวนิยายที่มุซะชิไปหาอาจารย์กูโดเพื่อศึกษาเซ็นแต่กลับถูกอาจารย์เตะออกทางประตูและตะโกนว่าด้วยคำพูดที่เสียดสี และต่อมาแม้ว่ามุซะชิจะเดินทางติดตามอาจารย์ไปทุกหนทุกแห่ง ต้องเดินทางไกลและได้รับความลำบาก แต่สิ่งที่ได้รับกลับมีเพียงความเจ็บแสบจากอาจารย์เท่านั้น เพราะระหว่างที่เดินทาง อาจารย์กูโดไม่ได้ให้ความสนใจมุซะชิที่เดินทางติดตามมาแม้แต่น้อย กลับให้ความสนใจแต่มะตะสะจิทำนอนูญาติให้เดินทางมาด้วยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มุซะชิได้เฝ้าติดตามอาจารย์โดยตลอดโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบากใด ๆ จนวันหนึ่งมุซะชิได้พบว่าตนมีสภาพคล้ายชอกทานไม่มีผิด

On Musashi's first visit to the Myoshinji, the priest had all but kicked him away from the door. "What strange line of thinking leads you to my house?" he had shouted. But Musashi persisted, and later, after he'd gained admittance, Gudo regaled him with this verse. And he laughed at him, saying the same thing he said a few weeks ago: "You're always talking. . . .It's futile."⁶⁰

(...)

⁵⁹ Yoshikawa Eiji, *Musashi*, p. 903.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 904-905.

Musashi slept wherever he could find a place. When Gudo stayed at an inn he spent the night either outdoors or at another inn. If the priest and Matahachi were stopping at the temple, Musashi took shelter under the gate. Privations were as nothing compared to his need for a word from Gudo.

One night outside a temple by Lake Biwa, suddenly aware of the coming of autumn, he took a look at himself and saw that he resembled nothing so much as a beggar. His hair, of course, was a rat's nest, since he'd resolved not to comb it until the priest relented. It was weeks since he'd a bath and a shave. His clothes were quickly being reduced to tatters; they felt like pine bark rubbing against his skin.⁶¹

จากการกระทำของตัวละครดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นตามวิถีแห่งเซ็นที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือ อาจารย์ผู้ชี้แนะที่คอยช่วยเหลือศิษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์สามารถบรรลุถึงชะโตะริได้ และผู้ฝึกเซ็นที่จะต้องมีความอดทนต่อวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการทดสอบของอาจารย์ จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น อาจพิจารณาได้ว่า การที่อาจารย์กูโดเตะมุชะมิและดุว่ากล่าวอย่างไม่มีเหตุผลนั้น ก็เพื่อต้องการให้จิตใจของมุชะมิที่ขณะนั้นอาจจะกำลังนึกคิดถึงเรื่องราวต่าง ๆ อยู่กลับมาสู่ที่เดิมของมันนั่นก็คือร่างกายนั่นเอง ส่วนการที่ท่านได้ปล่อยให้มุชะมิต้องเดินทางติดตามเป็นระยะทางไกลและลำบาก เหตุผลประการแรกอาจเป็นเพราะอาจารย์กูโดต้องการทดสอบจิตใจของมุชะมิว่า มีความอดทนแน่วแน่ที่จะแสวงหาทางหลุดพ้นเพียงไร ส่วนอีกสาเหตุหนึ่ง คือ เพื่อแสดงปริศนาธรรมแก่มุชะมิโดยใช้ความเจ็บ ซึ่งความเจ็บนี้เปรียบได้กับความว่าง การที่ท่านไม่ได้พูดคุยกับมุชะมิอาจเป็นการบอกความหมายของสังขารมว่าคือ ความว่าง ซึ่งการตีความเช่นนี้จะสัมพันธ์กับสิ่งที่ท่านอาจารย์กูโดได้เคยบอกแก่มุชะมิว่าท่านไม่มีอะไรที่จะบอกแก่เขา และได้ทำท่าชกกำปั้นในอากาศ

"Not one thing!" Then angrily: "What have I to tell you? What more have I to give you? There is only a blow on the head." He waved his fist in the air but did not strike.⁶²

⁶¹ Ibid., p. 903.

⁶² Ibid., p. 902.

การที่อาจารย์โกไม่มีอะไรที่จะบอกแก่มุขะฉิมและการชกกำปั้นในอากาศ อาจตีความได้ว่า สิ่งที่ท่านต้องการจะบอกก็คือความว่างนั่นเอง การไม่มีสิ่งใดจะบอกก็คือความไม่มีหรือความว่างเปล่า และการชกกำปั้นในอากาศซึ่งมีแต่ความว่าง ล้วนแสดงถึงสัจธรรมอันสูงสุดของเซ็นคือ ความว่าง ซึ่งเป็นสภาวะของจิตใจที่พ้นจากการมีอยู่ เป็นอยู่ ไม่มีอยู่ ไม่เป็นอยู่ เป็นสิ่งที่อยู่ประจำภายในตัวเราทุกคน นั่นคือ เป็นสภาวะของจิตเดิมแท้ของเราที่ปราศจากกิเลสติดบัง และจิตเดิมแท้นี้ยังเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาลที่อยู่รอบตัวเราอีกด้วย แต่ในขณะนั้นมุขะฉิมยังไม่ทราบถึงความหมายแห่งปริศนาธรรมที่อาจารย์โกแสดงแก่เขา อาจารย์จึงอาจจะต้องรอเวลาหรือคิดหาวิธีอื่นที่จะทำให้มุขะฉิมสามารถเข้าถึงหลักสัจธรรมได้

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของโคอัน ซึ่งเป็นปริศนาธรรมที่ใช้ขบคิดเพื่อให้บรรลุตามแนวทางของซันเซ็น การศึกษาถึงหน้าที่ของโคอันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจกระบวนการของการบรรลุสัจธรรมของมุขะฉิมได้ หน้าที่ของโคอัน คือ ช่วยกำจัดอุปสรรคต่าง ๆ ทางจิตใจ ช่วยปูพื้นทางจิตใจของผู้ปฏิบัติให้สะอาด บริสุทธิ์ เป็นสมาธิ ปัญหารวมที่อาจารย์ผู้สูงขึ้นไม่อาจคิดออกได้ด้วยสามัญสำนึก ยิ่งใช้ความพยายามที่จะขบคิดมากเพียงใด ก็ยิ่งถูกจำกัดจนตกอยู่ในสภาพวิกฤตอย่างหนัก อยากรจะพ้นจากสถานการณ์เช่นนี้ เปรียบเทียบจิตใจของผู้ปฏิบัติในขั้นนี้ก็เหมือนกับลิงป่าที่ถูกกับดัก แล้วถูกจับไปขังไว้ในกรง ตอนแรกจะวิ่งพล่าน ดิ้นรนสุดแรง เมื่อหาทางออกไม่ได้ก็รู้สึกอ่อนเพลีย หหมดแรง และสิ้นฤทธิ์ในที่สุด จิตใจของผู้ปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ที่แต่ก่อนคะนอง กวัดแกว่ง และห้ามได้ยาก เมื่อถูกทรมานจนสิ้นฤทธิ์แล้วจะเกิดความรู้สึกเหนื่อยหน่าย เอือมระอา และปล่อยวางไม่ยึดมั่นถือมั่นอีกต่อไป เมื่อถึงตอนนี้ภาระของโคอันก็สิ้นสุดลง ผู้ปฏิบัติจะพบคำตอบขณะนั้น และหลุดพ้นจากเครื่องจองจำ พบกับอิสระเสรีอย่างแท้จริง โคอันก็จะไม่เป็นปัญหาให้ต้องขบคิดอีกต่อไป ภาวะเช่นนี้ก็คือ “การปล่อยวางร่างกายและจิตใจทั้งสองอย่าง” เป็นภาวะที่อยู่เหนือความนึกคิดใด ๆ ยุติการแบ่งแยกเป็นทวิพรรคนะ แต่เป็นภาวะที่เซ็นเรียกว่า *ความว่าง* หรือ *ชะโตะริ*

การทำหน้าที่ของโคอันเห็นได้อย่างชัดเจนตั้งแต่มุขะฉิมเข้าไปพบพระโกโตเพื่อขอคำแนะนำแห่งการรู้แจ้ง แต่อาจารย์โกได้แต่ดูดำดูขาวกล่าวมุขะฉิม หลังจากนั้นก็ได้แสดงท่าที่เมินเฉยกับเขา ซึ่งถือเป็นการแสดงโคอันอย่างหนึ่ง ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้มุขะฉิมเกิดความงุ่มง่าม คลุ้มคลั่ง และพยายามหาโอกาสเพื่อขอคำแนะนำจากอาจารย์โกอยู่ตลอด สิ่งนี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปูพื้นจิตใจของมุขะฉิมให้มีสมาธิจดจ่ออยู่ที่ความเมินเฉยของอาจารย์โกเพียงสิ่งเดียว ทำให้จิตใจของมุขะฉิมไม่ได้คิดคำนึงถึงสิ่งอื่นใดนอกจากความกระวนกระวายใคร่รู้ในหนทางหลุดพ้น ยิ่งอาจารย์เมินเฉยมากเพียงใด มุขะฉิมก็ยิ่งกระวนกระวายมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ การเดินทางติดตามอาจารย์เป็นระยะทางไกลและลำบากยังทำให้มุขะฉิมมีร่างกายที่เหนื่อยล้า ดังเหตุการณ์ใน

เรื่องที่มุซุชิเริ่มหมดกำลังใจและหมดเรี่ยวแรงในขณะที่ร้องขอคำแนะนำจากอาจารย์ จะเห็นความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของมุซุชิได้อย่างชัดเจน

“Please, sir,” he said. His chest swelled and his neck twisted. His voice sounded like that of a frightened child, attempting to tell his mother something he really did not want to say. He edged forward timidly.

The priest did not condescend to ask what he wanted. His face might have belonged to a dry-lacquer statue. The eyes alone stood out whitely, glaring angrily at Musashi.

“Please, sir.” Musashi, oblivious of everything save the flaming impulse propelling him forward, fell to his knees and bowed his head. “One word of wisdom. Just one word . . .”

He waited for what seemed like hours. When he was unable to restrain himself any longer, he started to renew his plea.⁶³

เมื่อมุซุชิร่างกายและจิตใจเหนื่อยล้า อาจารย์กูโดจึงได้แสดงปริศนาธรรมหรือโคอันสุดท้ายให้แก่มุซุชิ นั่นก็คือการขีดวงกลมล้อมรอบตัวมุซุชิ เนื่องจากในตอนแรกมุซุชิยังไม่ได้เห็นวงกลมนั้นจึงคิดว่าท่านกูโดไม่ได้บอกอะไรแก่เขา กลับยิ่งทำให้มุซุชิเกิดโทสะอย่างรุนแรงจนถึงขีดสุด กระทั่งเกิดความคิดว่าตนจะไม่หวังพึ่งอาจารย์ผู้นี้อีกต่อไป สภาพมุซุชิในเวลานั้นมีร่างกายที่อ่อนล้าเต็มที่ถึงขนาดทรุดตัวลงนั่งยอมให้ท่านกูโดทุบตี และสภาพจิตใจที่ปลดปล่อยจากความต้องการแสวงหาสัจธรรมจากอาจารย์กูโด ภายและใจจึงอยู่ในสภาวะที่ปล่อยวาง ไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นอีกต่อไป ฉะนั้น เมื่อเขาก็มองเห็นวงกลมที่พื้นซึ่งอาจารย์กูโดได้ขีดไว้ จึงทำให้เข้าใจในความหมายของวงกลมซึ่งเป็นโคอันได้โดยฉับพลัน

Musashi shut his eyes, steeling himself for the blow, but instead of striking, Gudo drew a circle around him. Without another word, he threw the stick away and said, “Let’s go, Matahachi.” They walked away quickly.

⁶³ Ibid., p. 905.

Musashi was incense. After the weeks of cruel mortification he'd undergone in a sincere effort to receive a teaching, Gudo's refusal was far more than a lack of compassion. It was a heartless, brutal. He was toying with a man's life.

"Swine of a priest!"

Musashi glared viciously at the departing pair, his lips set tightly in an angry scowl.

"Not one thing." Reflecting on Gudo's words, he decided they were deceitful, suggesting the man had something to offer when in fact there was "not one thing" in his foolish head.

"Wait to see," thought Musashi. "I don't need you!" He would rely on no one. In the final analysis, there was no one to rely on but himself. He was a man, just as Gudo was a man and all the earlier masters had been men.

He stood up, half lifted by his own rage. For several minutes, he stared at the moon, but as his anger cooled, his eyes fell to the circle. Still inside it, he turned all the way around. As he did so, he remembered the stick that had not struck him.

"A circle? What could it mean? He let his thoughts flow."⁶⁴

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ ความหมายของโคอันที่ท่านกูดุได้แสดงแก่มุซาสึมิ ซึ่งทำให้มุซาสึมิรู้แจ้งถึงสัจธรรมอย่างฉับพลัน ผู้ประพันธ์อธิบายความหมายของวงกลมว่า วงกลมนี้ไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่หักงอบิดเบี้ยว และเมื่อขยายวงออกไปก็จะกลายเป็นจักรวาลอันกว้างใหญ่ แต่เมื่อบีบวงกลมเข้ามาก็จะกลายเป็นจุดจุดหนึ่งบนร่างกายของเรา วงกลมของฟ้าดินและจุดในตัวเรา ต่างก็เป็นหนึ่งเดียวกัน และไม่ว่าจะเคลื่อนไหวร่างกายอย่างไร วงกลมของฟ้าดินและจุดในร่างกายของเราไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป มีเพียงร่างกายเท่านั้นที่เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ซึ่งเปรียบเสมือนเงา หาใช่สิ่งที่แท้จริงไม่

---

⁶⁴ Ibid., p. 905-906.

A perfectly round line, no beginning, no end, no deviation. If expanded infinitely, it would become the universe. If contracted, it would become coequal with the infinitesimal dot in which his soul resided. His soul was round. The universe was round. Not two. One. One entity—himself and the universe.

With a click, he drew his sword and held it out diagonally. His shadow resembled the symbol for “o” [オ]. The universal circle remained the same. By the same token, he himself was unchanged. Only the shadow had changed.

“only the shadow,” he thought. “The shadow is not my real self.” The wall against which he had been beating his head was mere shadow, the shadow of his confused mind.

He raised his head and a fierce shout broke from his lips.

With his left hand, he held out his short sword. The shadow changed again, but the image of the universe—not by one whit. The two swords were but one. And they were part of the circle.

He sighed deeply; his eyes had been opened. Looking up at the moon again, he saw that its great circle could be regarded as identical with the sword or with the soul of one who treads the earth.⁶⁵

โคอันที่อาจารย์โกโด้แสดงแก่มุซะมิคือ วงกลมที่ขีดล้อมรอบตัวมุซะมิ แสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างเขากับจักรวาล จุดจุดหนึ่งในร่างกายก็คือจุดที่เป็นที่สถิตของจิตวิญญาณ ซึ่งจิตวิญญาณนี้เป็นจิตเดิมแท้ของมนุษย์ที่ใสบริสุทธิ์ และเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เพราะมีต้นกำเนิดมาจากธรรมชาติ และเมื่อร่างกายมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีรูปลักษณ์สูญสลายไปแล้ว หากสามารถบำเพ็ญขัดเกลาจิตใจได้หมดสิ้น จิตดวงนี้ซึ่งเป็นสิ่งที่ไร้รูปลักษณ์ก็จะกลับคืนสู่ธรรมชาติได้เช่นกัน ในนวนิยาย มุซะมิได้รับรู้ถึงสัจธรรม เข้าใจแล้วว่าที่แท้จิตของมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลอันกว้างใหญ่ อย่างไรก็ตาม การบรรลุของมุซะมินั้นอาจจะไม่ใช่การบรรลุขั้นสูงสุด ดังเช่นพระอรหันต์ เพราะเมื่อนำลักษณะของมุซะมิหลังการบรรลุสัจธรรมมาเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของผู้บรรลุธรรมในระดับต่าง ๆ ของเซ็นที่ประกอบด้วย 5 ระดับนั้น พบว่าการบรรลุของมุซะมิอยู่ในขั้นที่ 3 เท่านั้น

⁶⁵ Ibid., p. 906.

ระดับขั้นตอนของการรู้แจ้งของเซ็นซึ่งมี 5 ขั้น ซึ่งการบรรลุสังขารมของมุขะณิน่าจะอยู่ในขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นระดับหัวเลี้ยวหัวต่อที่ผู้ปฏิบัติเซ็นกำลังก้าวข้ามอวิชชา ตัณหา อุปาทานจนเจียนที่จะพ้นแล้ว ในระยะนี้จะไม่รู้สึกตัวตัวเองเป็นรูป (body) หรือนาม (mind) มีอินทรีย์ที่แก่กล้า ไม่ทอดถอย ไม่รู้สึกสลดหดหู่ มีกำลังใจเข้มแข็งดุจ “ต้นไม้ที่อับเฉา” กำลังถูกชุบชีวิตให้ “เริ่มเบ่งบานและผลิดอก” และรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จในชีวิต การปฏิบัติเซ็นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปโดยปริยาย ลักษณะภายนอกดูอย่างไร คล่องตัว แต่อ่อนนุ่มถ่อมตน ไม่โอ้อวด คุยโว เขาได้พบว่าสังขารจะได้ปรากฏอยู่เฉพาะดวงหน้าของเขา สังขารจะไม่ใช่อะไรที่สูงส่ง เลิศลอยอีกต่อไป มันอยู่ในอิตตภาพร่างกายเราเอง⁶⁶ จะเห็นได้ว่า เมื่อมุขะณิน่าเข้าใจในหลักสังขารมดังกล่าวแล้ว บุคลิกของเขาก็เป็นไปตามคุณสมบัติของผู้บรรลุธรรมในระดับนี้ คือ เหมือนเปลี่ยนสภาพจากต้นไม้ที่อับเฉา กลายเป็นต้นไม้ที่เริ่มผลิดอกเบ่งบาน อีกทั้งบุคลิกภายนอกของมุขะณิน่าก็มีความอ่อนนุ่มถ่อมตน ไม่โอ้อวดถึงความสามารถ ไม่รู้สึกทอดถอยสลดหดหู่ใด ๆ หลงเหลืออยู่อีก และสิ่งที่มุขะณิน่าได้ค้นพบก็เป็นสิ่งที่อยู่ในร่างกายของเขานั้นก็คือ จิตใจที่เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติในตนเอง ดังนั้น จะเห็นว่าคุณสมบัติของมุขะณิน่าที่กล่าวมาทั้งสิ้นล้วนสอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้บรรลุธรรมในขั้นนี้ นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่ยืนยันว่ามุขะณิน่าจะบรรลุธรรมในขั้นนี้ก็คือ ความหลุดพ้นในขั้นนี้จะใช้สัญลักษณ์ ☺ ซึ่งมีความหมายว่าสังขารมกับตัวเองกลมกลืนเกือบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แทบจะไม่มีอวิชชาหลงเหลืออยู่อีกเลย สัญลักษณ์นี้เหมือนกับโคอันที่อาจารย์โกโดแสดงแก่มุขะณิน่า จุดตรงกลางก็เปรียบเสมือนจุดที่มุขะณิน่ายืนอยู่ และแสดงถึงจิตวิญญาณของมุขะณิน่า และวงกลมก็คือวงกลมที่อาจารย์โกโดเป็นผู้วาด แสดงถึงจักรวาลอันกว้างใหญ่ ดังนั้น จึงอาจพิจารณาได้ว่ามุขะณิน่าจะบรรลุธรรมในขั้นที่ 3 จากระดับขั้นการรู้แจ้งของเซ็นที่มีทั้งหมด 5 ขั้น

4.2.3 อุปสรรคของตัวละคร

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ มุขะณิน่ากับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ การบรรลุธรรมของมุขะณิน่าไม่มีปรากฏในบันทึกทางประวัติศาสตร์ว่าเขาได้บรรลุสังขารมจริงหรือไม่ และหากบรรลุเป็นการบรรลุในระดับใด ฉะนั้น ฉากการบรรลุสังขารมในนวนิยายจึงมาจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ และหากว่ามุขะณิน่าได้บรรลุสังขารมในขั้นนี้จริง จึงน่าสนใจว่าเหตุใดผู้ประพันธ์จึงเลือกให้มุขะณิน่า

⁶⁶ ศรีนวล ศรีจินดาภรณ์, *การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความหลุดพ้นตามทรรศนะพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาทและนิกายเซ็น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 70-71.

บรรลุนั้นในระดับนี้ เหตุใดจึงไม่ใช่ระดับที่ต่ำหรือสูงกว่านี้ ประเด็นนี้อาจพิจารณาได้ว่า การกำหนดให้มุขะณิรุ้งแจ้งในระดับที่กล่าวมานั้นว่าเหมาะสมกับมุขะณิในฐานะขามูไรที่สุด เนื่องจากการบรรลุนั้นในระดับที่ต่ำกว่านี้ คือระดับที่ 2 ผู้บรรลุนั้นมีความรู้สึกสลดหดหู่ มีความเบื่อระอา เหมือนต้นไม้ที่อับเฉา⁶⁷ ดังนั้น หากให้มุขะณิเข้าถึงการรู้แจ้งเพียงขั้นนี้ อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้มุขะณิสามารถเอาชนะโคจิโรที่มีความฝีมือคาบเกี่ยวมียอดได้ เพราะการที่จิตใจยังคงเศร้าหมอง แสดงถึงสภาพจิตใจที่ยังคงมีกิเลสปะปนอยู่ ยังไม่ใช่จิตใจที่ว่างเปล่า ยังไม่เพียงพอการที่สามารถจะเอาชนะศัตรูที่มีฝีมือฉกาจได้ และยังไม่เพียงพอต่อคุณสมบัติของขามูไรผู้สามารถควบคุมจิตใจของตนได้ นอกจากนี้ หากกำหนดให้มุขะณิได้รู้แจ้งในระดับที่สูงกว่าในนวนิยาย เช่น ให้เป็นระดับที่ 4 ก็ดูจะไม่เหมาะสมกับขามูไรอีกเช่นกัน ทั้งนี้เพราะผู้เข้าถึงการรู้แจ้งในระดับที่ 4 จะเป็นผู้ที่บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมต่าง ๆ ดังเช่นพระโพธิสัตว์⁶⁸ ซึ่งผู้เป็นขามูไรยังคงต้องเกี่ยวข้องกับการสู้รบประลองฝีมือ ชีวิตยังคงต้องข้องเกี่ยวกับการต่อสู้เช่นฆ่าอยู่ซึ่งไม่ใช่วิถีชีวิตของผู้ที่บรรลุเจกเช่นพระโพธิสัตว์อย่างแน่นอน การให้มุขะณิบรรลุนั้นจึงยังไม่น่าจะเหมาะสม ประการสุดท้ายที่น่าจะนำมาพิจารณาได้ คือ การบรรลุสังขารมัยในขั้นที่สามารถรู้ถึงสังขารภาวะกับตัวเองกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจักรวาลนั้น สอดคล้องกับคุณสมบัติของมุขะณิผู้มีตัวจริงในประวัติศาสตร์ที่มีวิถีการต่อสู้ที่เน้นในเรื่องการควบคุมจิตใจให้เป็นประจวบเหมาะ คาดว่าการที่จะสามารถควบคุมจิตใจได้ดังกล่าวน่าจะมาจากการรับรู้ถึงสถานะอันแท้จริงของจิต ที่เป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาลหรือธรรมชาติ จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งสิ้นอาจใช้ในการพิจารณาสาเหตุของผู้ประพันธ์ในการกำหนดขั้นตอนการบรรลุสังขารมัยของมุขะณิได้

การที่มุขะณิสามารถรู้แจ้งถึงสังขารมัยย่อมจะต้องมีอุปสรรคขัดขวางหนทางแสวงหาสังขารมัย จากที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 ถึงโครงเรื่องรองของนวนิยายมีดังต่อไปนี้คือ

- ความต้องการพิสูจน์ (ทั้งของตัวละครในเรื่อง และผู้อ่าน) ว่าระหว่างมุขะณิและโคจิโรใครจะเป็นผู้ที่เหนือกว่า อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างมุขะณิกับโคจิโร
- การติดตามแก้แค้นมุขะณิของนางโอะซุจิ
- การออกติดตามมุขะณิของโอะทซุ

ตัวละครที่มีบทบาทในสำคัญในการดำเนินโครงเรื่องรองดังกล่าวคือ โคะจิโร โอะซุจิ และโอะทซุ ซึ่งโครงเรื่องรองทั้งสามมีหน้าที่เป็นอุปสรรคของมุขะณิไม่ให้ออกแสวงหาสังขารมัยได้อย่างราบรื่น หากพิจารณาในมุมมองของวิถีแห่งเซ็นในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกนิกายหนึ่ง อย่างพิจารณาได้ว่า

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน., หน้า 70.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน., หน้า 71.

ตัวละครทั้งสามคนนี้เปรียบเสมือน *ความโลภ ความโกรธ และความหลง* อันเป็นกิเลสที่ครอบงำจิตใจของผู้บำเพ็ญไม่ให้เข้าถึงสังขารได้ *โคะจิโร* อาจเปรียบได้กับ *ความโลภ* เพราะบทบาทของ *โคะจิโร* ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.1.2 ถึงคุณลักษณะนิสัยของตัวละครว่า *โคะจิโร* มีความโลภในลาภยศ ชื่อเสียง เงินทอง ในนวนิยาย *โคะจิโร* พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะได้เข้ารับราชการเป็นตำแหน่งครูดาบ เป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานที่จะสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเองและทำลายชื่อเสียงของมุซะชิซึ่งเป็นคู่แข่งของตน ซึ่งต่างกับมุซะชิที่ปฏิเสธตำแหน่งรับราชการที่มีผู้หยิบยื่นให้ อีกทั้งไม่สนใจในชื่อเสียงของตนว่าจะดีหรือไม่ และไม่ต้องการเงินทองที่ผู้อื่นเต็มใจมอบให้ด้วยความใน นวนิยายต่อไปนี้เป็นความคิดของ *โคะจิโร* ที่ต้องการเงินทอง ชื่อเสียง ลาภยศเพื่อให้คุ้มกับการที่ตนอุทิศสำหรับตั้งใจฝึกซ้อมฝีมือดาบ ซึ่งสะท้อนถึงความโลภของ *โคะจิโร* ได้อย่างชัดเจน

While he had piously denied interest in the stipend, he was in fact consumed with ambition. He wanted a stipend and much more—every ounce of fame and success he could possibly achieve. Otherwise, what would be the purpose of persevering through years of arduous training?

Kojiro's ambition was different from that of other man only by dint of its magnitude. He wanted to be known throughout the country as a great and successful man, to bring glory to his home in Iwakuni, to enjoy every one of the benefits that can possibly derive from being born human. The quickest road to fame and riches was to excel in the martial arts. He was fortunate in having a natural talent for the sword; he knew this and derived no small measure of self-satisfaction from it. He had plan his course intelligently and with remarkable foresight. Every action of his was calculated to put him closer to his goal. To his way of thinking, Kakubei, though his senior, was naive and little sentimental.

He fell asleep dreaming of his brilliant future.⁶⁹

ส่วนนางโอะซุจินั้นเปรียบได้กับ *ความโกรธ* ซึ่งเป็นลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากตัวละครผู้นี้ นางโอะซุจิโกรธแค้นมุซะชิที่ชักชวนมะตะสะะจิบุตรชายคนเดียวของนางที่ต้องทำหน้าที่สืบสกุลเข้าร่วมสงครามและพ่ายแพ้ ต้องหลบหนีไปอยู่ที่อื่น และนางยังเข้าใจผิดคิดว่ามุซะชิเป็นคน

⁶⁹ Yoshikawa Eiji, *Musashi*, p. 743.

พาไอ้ทู่คู่มันของมะตะสะหะจิหลบหนีไปจากหมู่บ้าน ทำให้ตระกูลของนางต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง
 ดังนั้น ตลอดทั้งเรื่องของนวนิยายจึงเห็นภาพนางไอ้ทู่ซึ่งออกเดินทางติดตามไล่ล่ามูเซอด้วยความ
 อาฆาตแค้น อย่างไรก็ตามมูเซอก็ไม่ได้ใส่ใจกับความโกรธแค้นของนางไอ้ทู่แม้แต่น้อย แต่นาง
 ไอ้ทู่ก็ยังพยายามที่จะทำร้ายมูเซอ แม้ทางร่างกายนางจะทำอะไรมูเซอได้ไม่มากนักเนื่องจาก
 อายุมากแล้ว แต่นางก็หาทางทำลายชื่อเสียงของมูเซอจนเขาหมดโอกาสที่จะเข้ารับราชการ นาง
 ไอ้ทู่จึงเป็นตัวอย่างของอุปสรรคที่ขัดขวางหนทางของมูเซอได้อย่างชัดเจน และอุปสรรค
 ดังกล่าวก็มีที่มาจากความโกรธแค้นของนางนั่นเอง เรื่องราวในนวนิยายตอนนี้ เป็นตอนที่นางไอ้ทู่
 และกนที่ชายที่ร่วมเดินทางออกตามล่ามูเซอ และได้พบกับมูเซอในที่สุด คำพูดของตัวละครทั้ง
 สองแสดงออกถึงความแค้นที่มีอยู่ภายในจิตใจได้เป็นอย่างดี

“Did you think you could keep me from tracking you down just by changing
 your name? How stupid! The gods in heaven have guided me to you, as I knew they
 would. Now fight! We'll see whether I take your head home with me, or you manage
 somehow to stay alive!”

Uncle Gon, in his withered voice, issued his own challenge. “It's been four
 long years since you gave us the slip, and we've been searching for you all this
 time . . . Old I may be, but I'm not going to lose to the likes of you! Prepare to die!”
 (...) ⁷⁰

ตัวละครสุดท้ายที่ถือเป็นอุปสรรคของมูเซอคือไอ้ทู่ซึ่งเปรียบเสมือน ความหลง ไอ้ทู่
 เกิดความศรัทธาในตัวมูเซอจนเกิดเป็นความรัก และเช่นเดียวกับนางไอ้ทู่ ตลอดทั้งเรื่องของ
 นวนิยายไอ้ทู่ได้ออกติดตามหามูเซอเช่นกัน แต่มีเหตุผลมาจากความรักต่างจากนางไอ้ทู่ที่มี
 ความแค้น และมูเซอก็ปฏิเสธไอ้ทู่อีกเช่นกัน เช่นเดียวกับที่ปฏิเสธความแค้นของนางไอ้ทู่
 มูเซอไม่ยอมให้ไอ้ทู่เดินทางไปกับเขาด้วยแม้ว่ามูเซอจะหลงรักไอ้ทู่เช่นกัน เขาต้องทรมาน
 กับการต่อสู้ระหว่างความรักกับความต้องการแสวงหาสัจธรรม และมูเซอก็เลือกหนทางหลังจนได้
 บรรลุในวิถีทางนี้ในที่สุด ฉากที่ไอ้ทู่ขอเดินทางร่วมไปกับมูเซอด้วยจะเห็นภาพของไอ้ทู่ที่เป็น
 อุปสรรคคอยเหนี่ยวรั้งขัดขวางไม่ให้มูเซอดำเนินไปตามวิถีแห่งขามูไรเพื่อแสวงหาสัจธรรมได้

⁷⁰ Ibid., p. 134.

"I told you. I've just become a new man. . . . I know now how far I have to go. If you chose to bind your life to mine, you'd never be happy. There will be nothing but hardship, and it won't get easier as it goes along. It'll get more and more difficult."

"When you talk like that, I feel closer to you than ever. Now I'm convinced I was right. I've found the best man I could ever find, even if I search for the rest of my life."

He saw he was just making things worse. "I'm sorry, I can't take you with me."

"Well, then, I'll just follow along. As long as I don't interfere with your training, what harm would it do? You won't even know I'm around."

Musahi could find no answer.

"I won't bother you I promise."

He remained silent.

"It's all right then, isn't it? Just wait here; I'll be back in a second. And I'll be furious if you try to sneak away." Otsu ran off toward the basket-weaving shop.⁷¹

การนำเสนอภาพของโอะทซุในฐานะที่เป็นอุปสรรคที่เปรียบได้กับ ความหลง มาขัดขวางหนทางของมุซะมินั้น นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังเสนอภาพของโอะทซุให้เป็นตัวแทนของผู้หญิงซึ่งทางศาสนาถือว่าเป็นอุปสรรคในการบำเพ็ญเพียรเพื่อแสวงหาสังขารของผู้ชาย จากคำพูดของทะกุอันที่กล่าวว่า "ศาสนาพุทธสอนว่าผู้หญิงเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นผู้ส่งสารจากนรก"⁷² โดยพิจารณาได้จากประการแรกคือ ความสัมพันธ์ระหว่างโอะทซุกับพระเซ็นทะกุอันจะแตกต่างกับความสัมพันธ์ระหว่างมุซะมิกับทะกุอัน กล่าวคือ มุซะมิจะให้ความเคารพนับถือทะกุอัน ในฐานะที่เป็นผู้แนะนำมุซะมิให้เข้าใจถึงวิถีขามูไรที่ถูกต้องและเป็นผู้ชี้แนวทางจิตวิญญาณแก่มุซะมิ ในขณะที่โอะทซุกลับมองทะกุอันว่าเป็นพระที่สติไม่ค่อยดี มีคำพูดและการกระทำที่ไร้สาระ จากคำพูดของโอะทซุ

⁷¹ Ibid., p. 102.

⁷² Ibid., p. 29.

“He says he’s thirty-one, but sometimes I feel like his older sister, he’s so silly.”

(...)

“ ... He says he prefers to wander about the countryside like a beggar, with only his lice for friends, I think he’s probably a little crazy.”⁷³

ประการที่สอง ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบโอะทซุว่าเหมือนกับหน้ากากของละครโน (川面) ที่เป็นหน้าของผู้หญิงที่น่ากลัว ซึ่งเป็นมุมมองของโจทะโรลูกศิษย์ของมุซะมิที่ยังเป็นเด็ก โจทะโรเห็นโอะทซุร้องไห้คร่ำครวญที่ไม่สามารถตะโกนเรียกมุซะมิที่กำลังเดินหนีไปได้ยินได้

“There!” She took a deep breath, and straining her voice to the utmost, screamed, “Mu—sa—shi!” But no more had the frantic cry come from her lips than she stumbled and fell. As Jotaro helped her up, she cried, “Why don’t you call him too? Call him! Call him!”

Instead of doing as she said, he froze in shock and stared at her face. He had seen that face before, with its bloodshot eyes, its needlelike eyebrows, its waxen nose and jaw. It was the face of mask! The madwoman’s mask the widow in Nara had given to him. Otsu’s face lacked the curiously curved mouth, but otherwise the likeness was the same. He quickly withdrew his hands and recoiled in fright.⁷⁴

โดยสรุปแล้ว โครงเรื่องรองที่ดำเนินเรื่องโดยตัวละครทั้งสามตัว คือ โคะจิโร โอะซุจิ และโอะทซุ เปรียบเสมือนกิเลส โลก โกรธ หลง ที่เป็นอวิชชาคอยขัดขวางการแสวงหาสัจธรรมของมุซะมิ ในความเป็นจริงแล้วกิเลสดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ แต่ผู้ประพันธ์ได้แสดงออกมาให้เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยใช้ตัวละครสามคนที่มีความสัมพันธ์กับ มุซะมิ และได้แสดงให้เห็นว่ามุซะมิมีวิธีกำจัดกิเลสเหล่านี้ให้หมดไปได้ได้อย่างไร

⁷³ Ibid., p. 32.

⁷⁴ Ibid., p. 219.

นอกจากปรัชญาของพุทธศาสนิกายเซ็น ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบการประพันธ์ และเนื้อหาของนวนิยายแล้ว ยังมีปรัชญาจีนอื่น ๆ ที่มีกล่าวอ้างถึงในนวนิยาย นั่นคือหนังสือ *ศิลปะแห่งสงคราม* หรือ *ตำราพิชัยสงคราม* (*The Art of War*) ของซุนวู⁷⁵ ศิลปะแห่งสงครามมีกล่าวถึงในนวนิยายในฐานะที่เป็นต้นแบบแห่งกลยุทธ์การสู้รบ โดยส่วนใหญ่จะปรากฏเป็นคำพูดของตัวละครที่ถือว่าเป็นต้นแบบของวิชามูโร นั่นคือมุซุชิและทะเลกอนัน ดังตัวอย่างข้อความจากหนังสือศิลปะแห่งสงครามต่อไปนี้ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือซึ่งมุซุชิได้อ่านในช่วงระยะ 3 ปีในห้อมมืดของปราสาทฮิเมจิ กล่าวถึงหลักของศิลปะแห่งสงครามว่า *ผู้ที่รู้จักตัวเองและรู้จักศัตรูจะสามารถเอาชนะศัตรูได้โดยที่ไม่ได้รับอันตราย และผู้ที่หยิ่งรู้ฟ้าดินเท่านั้นจึงจะสามารถมีชัยชนะเหนือทุกสิ่ง*

Whenever he came to a pasage that particularly appealed to him, like this one, he would read it aloud over and over, like a chant.

He who knows the arts of the warrior is not confused in his movements. He acts and is not confined.

Therefore Sun-tzu said, "He who knows himself and knows his enemy wins without danger. He who knows the heavens and the earth wins out over all."⁷⁶

⁷⁵ หรือซุนจื่อ (*Sun-tzu*) เป็นนักการทหารและนักปกครองที่มีความเชี่ยวชาญเป็นเลิศ เกิดในสมัยชุนชิว เมื่อประมาณ 2,400-500 ปีก่อนระหว่างพุทธกาล ได้รับสมญาว่าเป็นมังกรหนึ่งในสมัยนั้น เดิมมีแซ่ว่า เกียน (บางแห่งว่า เจิน) สืบเชื้อสายมาจากเสนาอำมาตย์ผู้ใหญ่ของแคว้นฉี เมื่อสี่ตระกูลก่อการจลาจล ซุนวูจึงลักภัยการเมืองไปยังแคว้นหวูและได้เข้ารับราชการในแคว้นหวูนั้น ด้วยการยกย่องและชักนำของอู่หยวน ซุนวูได้น้อมเกล้าถวายตำราพิชัยสงครามที่ตนแต่งแก่พระเจ้าเหอหลู พระเจ้าเหอหลูพอพระทัยจึงทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพ และซุนวูได้นำทัพรบกับแคว้นต่าง ๆ ได้ชัยชนะอย่างงดงาม มีกิตติศัพท์เกริกก้อง เป็นที่หวั่นเกรงของแคว้นต่าง ๆ ทั่วไป เมื่อซุนวูได้รับผลสำเร็จในทางทหารอย่างงดงามแล้ว เขามีได้ลุ่มหลงในยศถาบรรดาศักดิ์จนลืมนั่น เขาเห็นว่าพระเจ้าเหอหลูเป็นกษัตริย์ ย่อมมีความระแวงในตัวเขาซึ่งมีอำนาจทางการทหาร จึงลาออกจากราชการไปบำเพ็ญชีวิตในป่าเขาลำเนาไพรอย่างสันโดษ ตำราพิชัยสงครามของซุนวูได้ประมวลหลักปรัชญาการต่อสู้และทฤษฎีการปกครองไว้อย่างครบครัน หนังสือเล่มนี้ในสมัยหลัง ๆ ต่อมา ชงเบ้ง พระเจ้าถังไท่จงฮ่องเต้ ตลอดจนนักการทหารและนักการปกครองอันมีชื่อของจีนอื่น ๆ ก็ได้ถือเป็นตำราในการศึกษาตลอดมา และโลกได้ยกย่องว่าเป็นแม่บทของตำราวิชาการทหารที่เก่าแก่ที่สุดเล่มหนึ่ง ซุนวูได้รับการยกย่องจากชาวจีนว่า "ซุนจื่อ (ซุนจื่อ)" ซึ่งหมายถึง "ท่านปราชญ์ซุนวู" เช่นเดียวกับที่เรียกเหลาจื่อ หรือขงจื่อ (เสถียร วีรกุล, *ตำราพิชัยสงครามซุนวู*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์.ไต้, 2529), หน้า 5-6.)

⁷⁶ Yoshikawa Eiji. *Musashi*, p. 96.

จากการที่มุขะณีได้ศึกษาหนังสือศิลปะแห่งสงครามในช่วงเวลาแห่งการบ่มเพาะสติปัญญา มุขะณีย่อมได้รับอิทธิพลในเรื่องกลยุทธ์การสู้รบจากขุนวูดอย่างแน่นอน และมีส่วนในการนำไปใช้ต่อสู้กับคู่ต่อสู้ต่าง ๆ ของมุขะณี สิ่งที่น่าสังเกตคือ หนังสือศิลปะแห่งสงครามหรือตำราพิชัยสงครามของขุนวูดเล่มนี้ได้รับการยกย่องให้เป็นคัมภีร์ที่เป็นต้นแบบของการทหาร เป็นปรัชญาที่ทุกคนสามารถนำมาใช้ได้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะแต่การยุทธ์ในสงครามเท่านั้น แม้การดำเนินกิจการงานทั่วไปและการดำรงชีวิตในครอบครัวให้ปกติสุข หนังสือเล่มนี้ก็สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผลดีเช่นกัน ส่วนหนังสือคัมภีร์ห้าห่วง หรือ คัมภีร์แห่งห่วงทั้งห้า ของมุขะณี ก็มีคุณสมบัติคล้ายกับหนังสือศิลปะแห่งสงครามของขุนวูด นั่นคือเป็นผลงานของนักรบผู้มีความสามารถเยี่ยมยอดในการรบ และได้รับการยอมรับว่าเป็นคัมภีร์ที่เป็นสุดยอดแห่งวิชาการรบเช่นกัน อีกทั้งยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันและการดำเนินธุรกิจในโลกปัจจุบันได้อีกด้วย ดังนั้น นอกจากจะพิจารณาได้ว่าผู้ประพันธ์กล่าวถึงศิลปะแห่งสงครามของขุนวูดเนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในบรรดานักรบญี่ปุ่นในสมัยนั้นแล้ว คุณสมบัติของผู้แต่งหนังสือคือขุนวูดและมุขะณี อีกทั้งความสำคัญของหนังสือทั้งสองเล่มยังมีลักษณะที่สอดคล้องต่อกันอีกด้วย

ผู้ประพันธ์สร้างให้มุขะณีแสดงภาพของผู้เป็นยอดชามูไรผู้แสวงหาสังฆธรรมอย่างแท้จริง โดยให้มุขะณีดำเนินชีวิตตามคตินิยมชามูไรอย่างเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของคตินิยมชามูไรแต่ละประการ พร้อมกับสร้างให้มุขะณีมีความโดดเด่นกว่าตัวละครอื่น ๆ ทั้งในด้านรูปลักษณ์ภายนอกและลักษณะนิสัยต่าง ๆ อันเป็นคุณสมบัติที่ดีตามแบบอย่างของตัวละครเอกตามขนบโดยทั่วไป โดยให้การสร้างตัวละครอื่นที่มีลักษณะนิสัยตรงกันข้ามกับมุขะณีขึ้นมา เพื่อให้เห็นบุคลิกลักษณะของมุขะณีที่มีความกล้าหาญ เก่งกล้าในการต่อสู้โดยไม่เคยพ่ายแพ้ในการประลองแม้แต่ครั้งเดียว อีกทั้งสามารถคิดค้นหลักวิชาดาบของตนเองขึ้น แต่ก็ประกอบด้วยจิตใจที่เมตตา และไม่คยโวโอ้อวดถึงความสามารถของตนเอง นอกจากการปฏิบัติตามคตินิยมชามูไรโดยทั่วไปแล้ว มุขะณียังมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากชามูไรผู้อื่นนั่นคือ การเป็นชามูไรผู้แสวงหาสังฆธรรมโดยอาศัยวิถีทางของเซ็น มุขะณีมีความมุ่งมั่นฝึกฝนขัดเกลาจิตใจจนสามารถเข้าใจถึงหลักสังฆธรรมได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้อธิบายได้ว่าเหตุใดมุขะณีจึงกลายเป็นชามูไรในอุดมคติของญี่ปุ่นได้